

EDUCACIÓ
SECUNDÀRIA
OBLIGATÒRIA

LA
TUTORIA

Una proposta
per a l'ESO

GENERALITAT
VALENCIANA

CONSELLERIA DE CULTURA I EDUCACIÓ

CONSELLERIA DE CULTURA I EDUCACIÓ

Edita: Generalitat Valenciana

Conselleria de Cultura i Educació

Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa i Política Lingüística

Coordinador: José Luis Blasco Guiral, Cap del Servei de Programes d'Innovació Educativa i Suport Escolar

Autors: Vicente Bueno Ripoll, Rogelio Navarro Domenichelli i Daniel Torregrosa Sahuquillo del Servei de Programes d'Innovació Educativa i Suport Escolar

Ofimàtica: Antonio Arnal Orero

Maquetació: José Manuel Blanquer Alcantud

ISBN: 84-482-2824-3

Depòsit Legal: V-3251-2001

Imprès en: PINILLA-GOMEZ, S.L.

Presentació

“La tutoria assegurarà de manera planificada i coordinada l’atenció a la diversitat de l’alumnat” (Ordre de 18 de juny de 1999, de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència)

El nostre sistema educatiu propicia una educació integral orientada a aconseguir el ple desenvolupament de la personalitat de l’alumnat.

Per a aconseguir esta finalitat, el currículum de les ensenyances inclou no sols les diferents àrees i matèries en què s’estructura el coneixement humà, sinó que reserva un espai a la Tutoria, concebuda com una acció orientadora que forma part de la funció docent.

D’esta forma, en l’època de la globalització, es pretén complementar el desenvolupament cognitiu -en què se solia centrar l’educació- amb el desenvolupament emocional, ja que com afirma la Dra. Adela Cortina, “una adequada Educació emocional prepara millor per a l’èxit personal i social que una Educació limitada a la transmissió de coneixements” i postula, en conseqüència, que “és urgent recuperar eixa Educació que és, no sols la de les habilitats tècniques, sinó també la de les habilitats socials”.

L’Educació Secundària Obligatòria, tram complex del sistema educatiu, té la doble finalitat, terminal i propedèutica, de preparar els alumnes i les alumnes per a la seua incorporació a la vida activa o per a accedir a la formació professional específica de grau mitjà o al batxillerat. És una etapa que es desenvolupa entre la comprensió requerida per un període formatiu comú i l’atenció a la diversitat d’interessos, motivacions i capacitats de l’alumnat.

Estes característiques impliquen per al professorat que desenvolupa la seua activitat com a Tutor o Tutora en l’E.S.O un repte

especial, perquè es requereix d'ell o d'ella que realitzi una orientació educativa i professional personalitzada a cada alumne i a cada alumna; i, al mateix temps, que siga capaç d'organitzar i de coordinar l'alumnat i el professorat del seu grup, d'acord amb una programació, amb el Pla d'Acció Tutorial.

Adaptar cada any este Pla d'Acció Tutorial a les característiques i peculiaritats del grup d'alumnat que li corresponga és una de les tasques principals del tutor o de la tutora, perquè no és un programa tancat d'activitats, sinó un procés obert que es va refent contínuament.

Per això, m'és grat oferir este llibre com un instrument que pugua ajudar a programar les activitats dedicades a l'espai docent de la tutoria. El llibre pren com a model les àrees i matèries i, en conseqüència, conté una sèrie d'exemples, concebuts com a unitats didàctiques agrupades en grans temes. Les unitats s'han estructurat d'acord amb les quatre dimensions de l'Acció Tutorial: els alumnes i les alumnes considerats tant de forma individual com en grup, les famílies, el professorat i la societat. Per al seu desenrotllament, se suggerix el cicle o curs, així com el període del calendari escolar més adequats.

Estic segur que el professorat continuarà exercint amb dedicació i èxit esta Acció Tutorial encaminada a educar per a la vida i a aconseguir el ple desenrotllament de la personalitat de l'alumnat.

Josep Vicent Felip i Monlleó
Director General d'Ordenació i Innovació Educativa
i Política Lingüística

Índex

	Pàg.
Presentació	3
Introducció	7
Guia d'ús	11
Capítol 1. L'inici	15
1. El Pla d'Acció Tutorial	17
2. Coneixem la classe	21
3. Ens coneixem com a equip educatiu	25
Capítol 2. El grup	29
4. Per a què servix la tutoria?	31
5. Elaborem les nostres normes	35
6. Elecció de delegat o delegada	41
7. Com resoldre problemes?	47
8. Treballem l'autoestima	53
Capítol 3. Les famílies	57
9. La primera reunió del curs	59
10. Què interessa a les famílies?	65
11. Entrevista amb la família	69
Capítol 4. Atenció a la diversitat	73
12. Com deprens?	75
13. Si fores...	79
14. Altres pobles, altres cultures	83
Capítol 5. Habilitats socials	89
15. Exposem les nostres idees	91
16. Consensem	95
17. Construïm una torre	101
Capítol 6. Tècniques d'aprenentatge	105
18. Com ho hem fet?	107
19. Saber preguntar	111
20. Mapes conceptuals	115
Capítol 7. Orientació de l'alumnat	123
21. Guia Informa't	125
22. Els tòpics en les professions	129
23. L'entrevista de treball	135

Índex

	Pág.
24. El Consell Orientador	141
Capítol 8. La societat de la informació	145
25. Naveguem per la xàrcia	147
26. Un altre país de la Unió Europea	153
27. Treball cooperatiu	157
Capítol 9. La solidaritat	163
28. Una societat sostenible	165
29. Ser solidaris	173
Capítol 10. Avaluació	177
30. L'avaluació de la tutoria	179
Annex I:	189
Tècniques de dinàmica de grup	
Annex II:	195
Legislació	
Bibliografia	197

Introducció

La societat del futur serà un societat del coneixement i de la informació, en la qual cada individu podrà construir la seua pròpia formació.

En esta societat en què l'individu haurà de comprendre situacions complexes que evolucionen de manera imprevisible, en la qual també s'enfrontarà a un flux d'informacions nombroses i molt diverses, hi ha un risc de divisió entre els que poden interpretar esta informació, els que només poden utilitzar-la i els que no poden interpretar-la ni utilitzar-la. En altres termes, entre els que saben i els que no saben.

L'educació i la formació seran, més que mai, els principals vectors d'identificació, permanència i promoció social. Independentment de l'origen social, cada u haurà de poder aprofitar totes les ocasions que li permeten millorar el seu lloc en la societat i afavorisca el seu desenrotllament.

El jove que busca orientar-se s'enfronta a una oferta múltiple. Per això, progressar cap a una millor informació implica disposar, prèviament, de capacitats per a fer una relació de l'oferta de formació.

D'ací que la informació i l'orientació són la primera condició perquè l'individu estiga en condicions d'exercir la seua responsabilitat en la construcció de la seua formació i de la seua qualificació professional. (Extracte de "Ensenyar i Dèpendre. Cap a la societat del coneixement". Llibre Blanc de la Comissió Europea, 1996).

Sentit de l'acció tutorial

L'orientació de l'alumnat forma part de les activitats habituals de qualsevol professor, que cada dia realitza labors de guia i d'orientació. Això no és obstacle perquè a determinats professors i professores se'ls assigne formalment i expressament una funció orientadora especial, coneguda com a tutoria. No obstant, el tutor i la tutora no són especialistes o tècnics en orientació, sinó docents que, a més de desenrotllar la

seua activitat en l'àrea o matèria de la seua especialitat, han de realitzar l'orientació personal i escolar del grup d'alumnes que se'ls ha encomanat.

La funció tutorial no és una funció menor del professorat comparada amb la docència de les matèries, perquè complix una labor fonamental en la individualització de l'ensenyança, de proporcionar estratègies didàctiques al professor i d'aprenentatge a l'escolar. Al mateix temps, afavorix la personalització de l'educació, a través de la incorporació de continguts del currículum referents a actituds, normes i valors; així com a habilitats socials per al desenrotllament personal.

Al seu torn, el professorat, en l'acció tutorial, se servix de les estratègies planificadores, organitzatives i didàctiques que utilitza en la docència de les matèries.

Perquè tinga tot el seu sentit, esta acció tutorial és necessari entendre-la com un procés continu i dinàmic d'ensenyança i aprenentatge:

- * que es desenrotlla en el marc del currículum escolar, des d'una perspectiva interdisciplinària;
- * que requereix una planificació sistemàtica i la col·laboració de tots els agents educatius;
- * que suposa un procés d'aprenentatge dirigit a l'autoorientació.

Funcions de la tutoria

L'acció tutorial que s'ofereix a l'estudiant presenta matisos distints segons el tram educatiu de referència. En l'educació infantil i en l'educació primària la funció tutorial se centra més prompte en la incorporació del xiquet o la xiqueta a la vida escolar, en la seua adaptació inicial a l'escola, en la prevenció de dificultats d'aprenentatge i en la relació escola-família. En l'educació secundària obligatòria adquireix importància de forma progressiva la presa de decisions relatives a l'elecció entre diferents vies i opcions educatives, i les decisions que van afectar a la realització d'estudis posteriors o al trànsit a la vida professional.

Així mateix, la funció tutorial tracta de coordinar l'actuació orientadora del professorat del grup i, en general, de tots els que intervenen en el procés educatiu, considerant de forma particular la intervenció conjunta de la família i el centre docent. Açò afavorix l'atenció personal de cada alumne i alumna.

En suma, l'acció tutorial està dirigida a facilitar que els alumnes i les alumnes realitzen la seua pròpia autoorientació facultant-los progressivament per a prendre decisions fundades, lliures i responsables que afec-

ten les seues vides, tant pel que fa a la vida acadèmica com a la seua vida social i professional.

Les funcions del tutor aprofundixen en els següents aspectes del procés d'orientació personal de l'alumnat:

- la personalització dels processos d'ensenyança-aprenentatge;
- la integració en el seu grup i en el centre;
- el procés avaluador dels alumnes i les decisions sobre la seua promoció;
- el seguiment de l'aprenentatge de l'alumnat, de les seues possibles dificultats i necessitats educatives especials, a fi d'oferir respostes educatives oportunes i els suports personals o materials específics;
- l'orientació acadèmica i professional;
- la participació de l'alumnat en el centre educatiu i en la societat.

En conseqüència amb tot això, el Reglament Orgànic i Funcional dels Instituts d'Educació Secundària de la Comunitat Valenciana atribueix al professor tutor o a la professora tutora les funcions següents:

* Participar en el desenvolupament del pla d'acció tutorial i en les activitats d'orientació i en col·laboració amb el departament d'Orientació.

* Coordinar els professors del seu grup en tot el que faça referència al procés d'aprenentatge de l'alumnat del d'este.

* Organitzar i presidir les sessions d'avaluació del seu grup.

* Facilitar la integració de l'alumnat en el grup i fomentar en ells el desenvolupament d'actituds participatives.

* Orientar i assessorar l'alumnat en els seus processos d'aprenentatge i sobre les seues possibilitats acadèmiques i professionals.

* Col·laborar amb el departament d'Orientació.

* Mediar davant de la resta del professorat i de l'equip directiu en els problemes que es plantegen a l'alumnat del seu grup.

* Informar els pares i mares, professorat i l'alumnat del grup sobre diversos aspectes docents.

* Fomentar la cooperació educativa entre el professorat i els pares, mares o tutors legals de l'alumnat.

* Coordinar les activitats complementàries dels alumnes del grup.

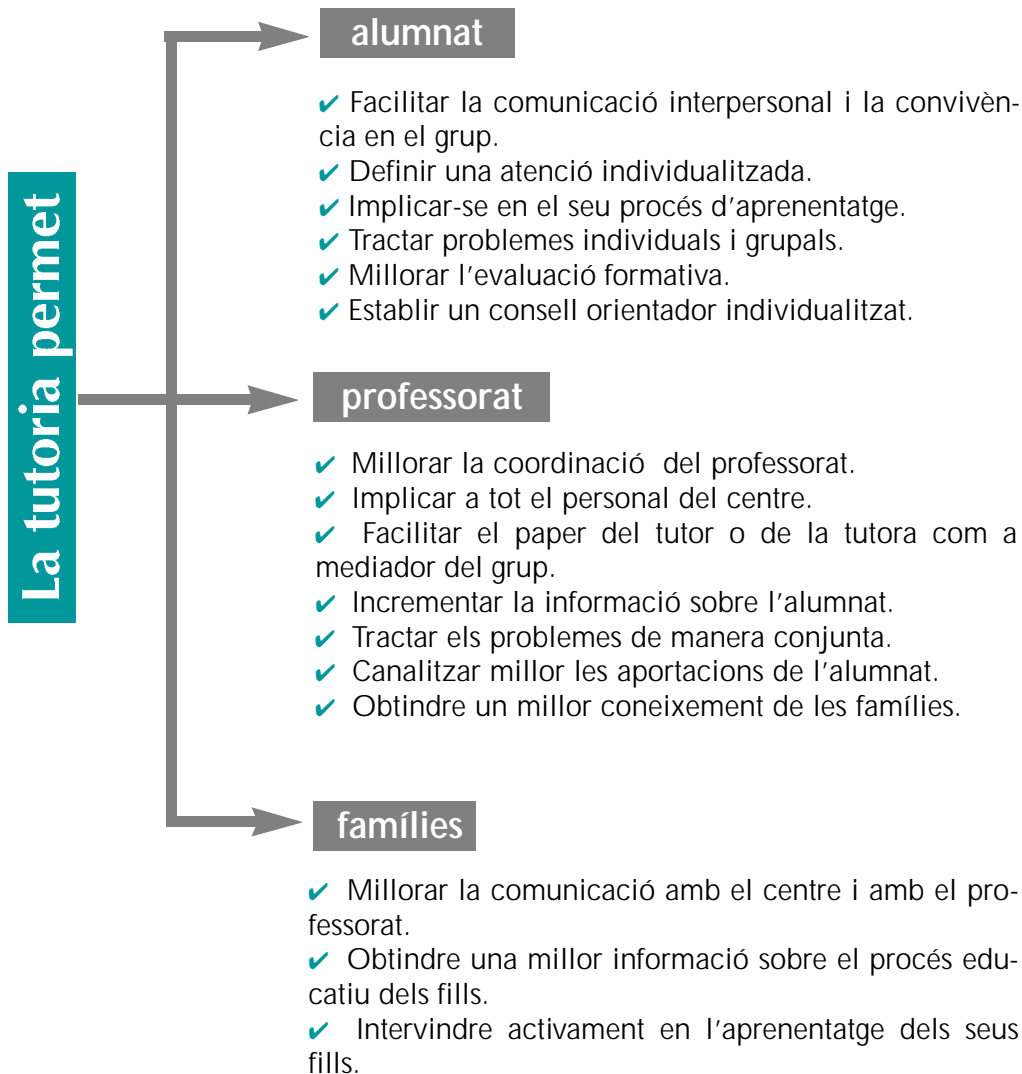
* Arreplegar les aspiracions, necessitats i consultes dels alumnes.

* Informar els alumnes a principi de curs dels seus drets i deures.

La funció orientadora, una labor d'equip

Cal ressaltar que una acció tutorial eficaç és una labor d'equip que ha de realitzar-se en col·laboració amb la resta del professorat del grup i que compta amb el suport del psicopedagog o la psicopedagoga.

En resum, l'acció tutorial repercuteix de forma positiva en els àmbits següents:

Guia d'ús

La posada en funcionament d'una tutoria eficaç suposa valorar l'acció tutorial, establir amb claredat els seus objectius, disposar de tècniques per al seu desenrotllament, conèixer bé l'alumnat del grup i treballar en equip.

En el marc de l'autonomia pedagògica que li correspon, el centre docent elabora el seu Pla d'Acció Tutorial, que ha de desenrotllar el tutor o la tutora en el seu grup.

El pas des del Pla d'Acció Tutorial al programa que elabora cada tutor o tutora comporta un treball previ d'anàlisi i reflexió de la seua part amb l'ajuda del departament d'Orientació o de qui realitze les seues funcions, perquè el dit pla estiga contextualitzat, i siga viable i útil per al seu grup.

Per a facilitar al tutor i a la tutora la seua tasca, el present llibre proposa una sèrie d'actuacions organitzades en unitats didàctiques. Estes unitats didàctiques segueixen l'esquema utilitzat pel professorat en el desenrotllament de la seua labor docent en les distintes àrees o matèries del currículum.

El llibre pretén, per tant, traslladar la metodologia de la pràctica docent a la tutoria. Per això, com en el desenrotllament de qualsevol procés d'ensenyança-aprenentatge de les àrees i matèries, dissenya elements propis del currículum (objectius, continguts i avaluació) per a la pràctica de la tutoria, el marc d'actuació de la qual són els alumnes i les alumnes del grup, les seues famílies, el professorat que incidix directament o indirectament en ells i elles i el mateix centre docent.

S'ha dividit en capítols en què s'agrupen propostes d'unitats didàctiques referides a un mateix àmbit.

El primer capítol està dedicat a l'organització de la tutoria i a la coordinació de l'equip de professors, i l'últim, a l'avaluació de la tutoria. Els capítols restants s'organitzen en sessions de tutoria.

S'ha procurat mantindre en totes les unitats didàctiques la mateixa estructura per a facilitar-ne la lectura i la seua aplicació posterior:

- a)** Objectius per al tutor o la tutora i per a l'alumnat.
- b)** Continguts per a la consecució dels objectius.
- c)** Desenrotllament, que explica la manera de realitzar la unitat.
- d)** Avaluació, igual que en tot procés d'ensenyança-aprenentatge, estableix els criteris d'avaluació, orientatius, de la unitat.
- e)** Materials que es poden utilitzar per a la unitat didàctica.

A l'inici de cada unitat, és convenient que es descriga breument en què consistix i s'informe l'alumnat sobre els objectius que persegueix. Esta informació és fonamental per a aconseguir la seua motivació, ja que l'èxit de l'activitat, i per tant del programa d'acció tutorial, depén en gran manera de la participació activa del grup.

Presentem a continuació la distribució de les unitats didàctiques que s'ofereixen en el present llibre. La majoria de les unitats, dirigides a l'alumnat, es poden aplicar en qualsevol curs de l'educació secundària obligatòria, si bé ha de tindre's en compte que en el disseny de les activitats proposades es va tindre present un curs en concret, tal com es descriu en cada unitat i s'indica a continuació:

Capítol 1. L'inici

1. El Pla d'Acció Tutorial		curs
2. Coneixen la classe	A l'inici del curs	
3. Ens coneixem com a equip educatiu		

Capítol 2. El grup

4. Per a què servix la tutoria?		2n
5. Elaborem les nostres normes	A l'inici del curs	1r
6. Elecció de delegat o delegada		3r
7. Com resoldre problemes?		2n
8. Treballem l'autoestima	Indistint	3r

Capítol 3. Les famílies

9. La primera reunió del curs	A l'inici del curs	1r
10. Què interessa a les famílies?	Indistint	3r
11. Entrevista amb la família		2n

Capítol 4. Atenció a la diversitat

12. Com deprens?		1r
13. Si fores...	Indistint	1r
14. Altres pobles, altres cultures		1r

Capítol 5. Habilitats socials

15. Exposem les nostres idees		3r
16. Consensem	Indistint	2n
17. Construïm una torre		2n

Capítol 6. Tècniques d'aprenentatge

18. Com ho hem fet?	Indistint	3r
19. Saber preguntar		2n
20. Mapes conceptuals	Al finalitzar el curs	3r

Capítol 7. Orientació de l'alumnat

21. Guia <i>Informa't</i>	Indistint	2n
---------------------------	-----------	----

22. Els tòpics en les professions	Indistint	3r
23. L'entrevista de treball		4t
24. El Consell Orientador	Al finalitzar el curs	4t

Capítol 8. La societat de la informació

25. Naveguem per la xàrcia		1r
26. Un altre país de la Unió Europea	Indistint	4t
27. Treball cooperatiu		1r

Capítol 9. La solidaritat

28. Una societat sostenible		4t
29. Ser solidaris	Indistint	4t

Capítol 10. Avaluació

30. L'avaluació de la tutoria	Al finalitzar el curs	
-------------------------------	-----------------------	--

L'inici

El departament d'Orientació del centre, o qui tinga atribuïdes les seues funcions elabora el Pla d'Acció Tutorial, que es basa en les activitats d'orientació dissenyades pel professorat per a donar resposta a les necessitats educatives de l'alumnat. A partir del Pla d'Acció Tutorial, cada tutor o tutora procedix a una programació concreta per al seu grup.

UNITAT

1

La tutoria d'un grup d'alumnes i alumnes s'ha d'organitzar en correspondència amb el Pla d'Acció Tutorial del centre. Este pla l'elabora el departament d'Orientació amb els tutors i les tutores, i forma part del projecte curricular.

Programació

El Pla d'Acció Tutorial constitueix un element decisiu per a l'atenció a la diversitat de l'alumnat. Per això, ha d'arreplegar distintes propostes per a l'orientació escolar, acadèmica i professional, dirigides a l'alumnat, a les seues famílies i al professorat.

El tutor o la tutora, en la programació de la seua tutoria, establirà aquells objectius; continguts de tipus conceptual, procedimental, actitudinal; criteris d'avaluació, materials, etc., adequats al seu grup d'alumnes.

1. Objectius

- 👉 Conèixer el Pla d'Acció Tutorial.
- 👉 A partir del Pla d'Acció Tutorial, programar la tutoria del grup d'alumnes.

2. Continguts

- 👉 El Pla d'Acció Tutorial.

3. Desenrotllament

* La programació de la tutoria s'elabora a partir del Pla d'Acció Tutorial del centre. A més d'este, convé conèixer altres documents com ara el Projecte Educatiu del Centre i el Projecte Curricular de l'Etapa. Els dubtes o aclariments sobre el Pla d'Acció Tutorial del Centre els resoldrà el departament d'Orientació.

4. Avaluació

✓ El tutor o la tutora podrà avaluar la consecució dels objectius d'esta unitat prenent com a criteris el procés i el producte, és a dir, si s'ha seguit el procediment establert per a l'elaboració de la programació de la tutoria i si la dita programació consta en un document escrit.

5. Materials

1. Normativa.

a) Decret 47/1992, de 30 de març, de Currículum de l'Educació Secundària Obligatòria (DOGV 06/04/1992).

b) Decret 234/1997, de 2 de setembre, de Reglament Orgànic i Funcional dels Instituts d'Educació Secundària (DOGV 80/09/1997).

c) Orde d'Atenció a la Diversitat de 18 de juny de 1999 de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència (DOGV 29/06/1999).

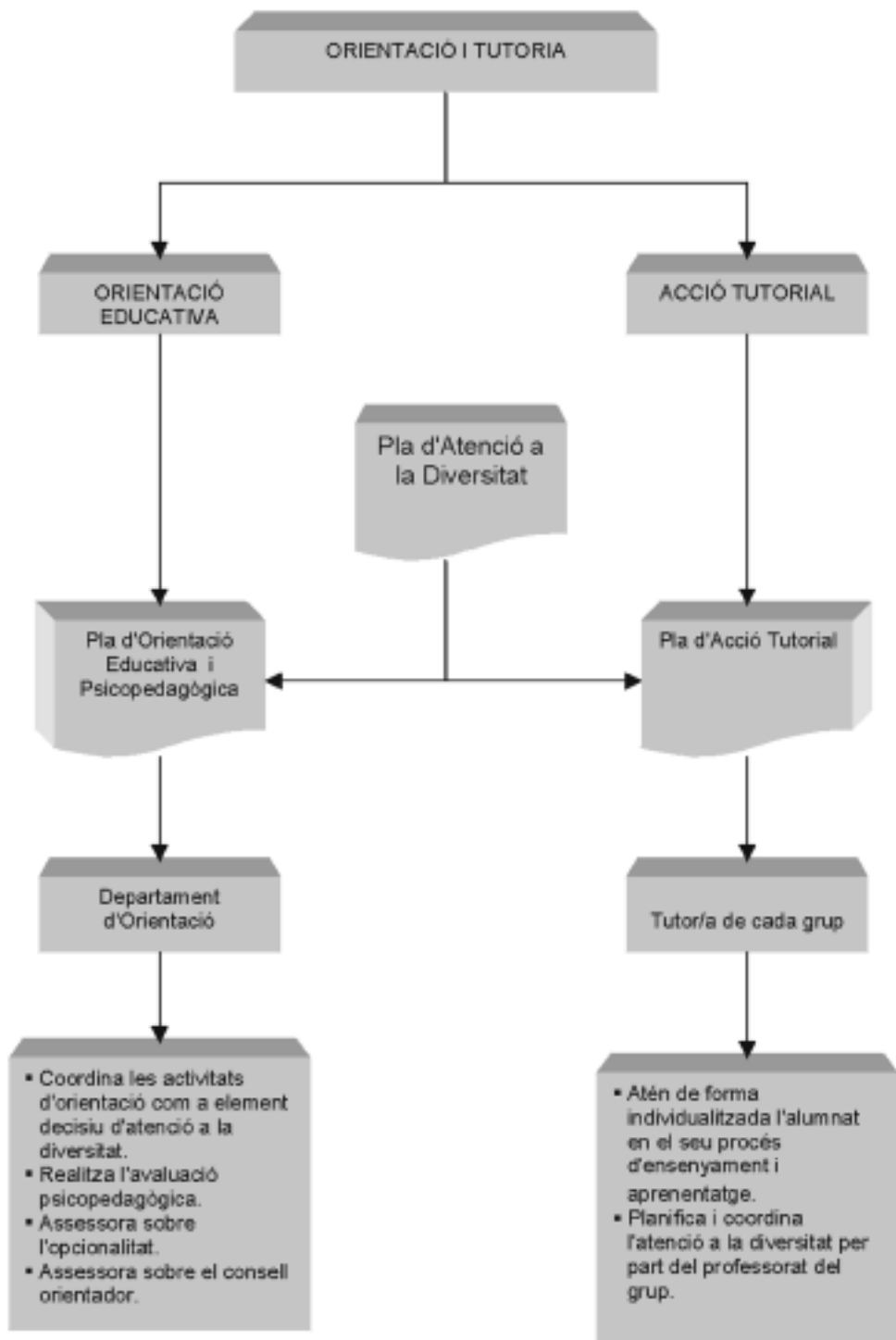
d) Instruccions d'inici de curs vigents.

2. Documents propis del centre.

a) Projecte Educatiu de Centre.

b) Projecte Curricular d'Etapa.

c) Pla d'Acció Tutorial.

PLA D'ACCIÓ TUTORIAL

I.E.S.: LOCALITAT:

CURS

	OBJECTIUS	ACTIVITATS	ÀMBIT (1)	METODOLOGIA	INSTRUMENTS	TEMPORALITZACIÓ (2)
ORIENTACIÓ ESCOLAR	• •					
	•	• •				
ORIENTACIÓ ACADÈMICA	•	• •				
	•	• •				
ORIENTACIÓ PROFESSIONAL	•	• •				
	•	• •				

Data: El /la cap del departament d'Orientació

Vist i plau El/la director/a

(1) A qui es dirigeixen: alumnat, professorat, famílies.

(2) Indicar el trimestre, mes o setmana que es dedique a l'activitat o, la periodicitat que corresponga.

Ja s'ha comentat en la introducció la importància de la tutoria en la pràctica docent. No obstant, quan anem a impartir-la, se'ns planteja una primera neces-

sitat, el coneixement personal i acadèmic de l'alumnat del grup.

Coneixem la classe

Per a això proposem quina informació dels alumnes i les alumnes és necessària obtenir per a

desenrotllar la tutoria d'una forma pràctica i eficaç.

Esta unitat està prevista per a l'inici del curs. Algunes dades hauran d'obtenir's abans del començament de les classes, i s'aniran completant una vegada l'alumnat s'haja incorporat al centre.

1. Objectius

- ✓ Adquirir la informació acadèmica i personal rellevant de l'alumnat.
- ✓ Organitzar la informació obtinguda.

2. Continguts

- 📌 Dades acadèmiques i personals.

3. Desenrotllament

* Com a educadors la nostra preocupació ha de ser doble: aconseguir que els alumnes i les alumnes aconseguisquen els objectius propis de l'àrea o matèria que vam impartir i facilitar el seu desenrotllament integral com a persones que els prepare la seua futura incorporació a la societat com a adults.

Este procés, llarg en el temps, ens exigeix el coneixement dels nostres alumnes d'una manera integral, tant de la seua història acadèmica com, en la mesura que es puga, de la seua història personal. A continuació, figuren una sèrie de dades, en base a les quals es pot obtindre la informació que es considere rellevant:

1. Història acadèmica

Extreta a partir del seu expedient, ens permetrà tindre una visió de com s'ha anat desenrotllant la seua vida escolar des del seu inici, amb indicació dels elements més significatius d'esta; a saber:

- Inici de l'escolarització.
- Centres anteriors i cursos realitzats en ells.
- Cursos en què ha estat un any més.
- Resultats acadèmics.
- Àrees o matèries on presenta major dificultat.
- Observacions i informes del professorat.
- Mesures d'atenció a la diversitat aplicades, si és el cas: adaptació curricular significativa, adaptació d'accés al currículum, programa de diversificació curricular, programa d'adaptació curricular en grup, etc.
- Altres informacions d'interés.

2. Història personal

No es pretén tindre una informació exhaustiva i detallada de la seua vida, sinó una aproximació a la seua realitat personal, familiar i social, que ens puga ajudar a comprendre millor el nostre alumnat. Demanar informació personal resulta complex i, en ocasions, produïx reticències en els alumnes i les alumnes, sobretot en esta etapa de l'adolescència on la comunicació amb adults (pares o professors) queda prou restringida, per la qual cosa cal insistir en la confidencialitat de les dades que aporten.

Per a ajudar en esta tasca es presenta la següent proposta de preguntes a l'alumnat, adaptables a la realitat de cada centre.

2.1. Àmbit escolar

- En quines àrees consideres que obtens millors resultats?
- Consideres que el teu esforç és recompensat per les notes?
- Com consideres, en general, que és el teu rendiment escolar?
- Participes en les classes, aportant idees i opinions?
- Estimes que el professorat accepta les teues opinions?
- Quantes hores setmanals dediques a l'estudi a casa?
- Creus que estudies el temps suficient per als resultats que obtens?

- Explica breument com és una sessió teua d'estudi.

2.2. Àmbit personal i social

- Els teus amics o amigues estan en la teua classe?
- Et pareix que et fan cas quan dones una opinió en la classe?
- Quan estàs amb els teus amics i amigues, tenen en compte les teues opinions?
- Com et portes amb altres companys del centre?
- Com consideres que és la teua relació amb els teus professors?
- Passes molt de temps a soles?
- Generalment busques els teus amics, o et busquen a tu?
- Si hagueres d'utilitzar una paraula que t'identificara, quina utilitzaries? (si no la trobes, fes una xicoteta explicació).
- A quines activitats dediques el teu temps lliure?
- Amb qui realitzes les activitats del teu temps lliure?

2.3. Àmbit familiar

- Vius amb els teus pares, amb un d'ells només, o amb altres familiars?
- Tens germans majors o més xicotets?
- Disposes d'un espai propi en ta casa?
- Quan estudies a casa, respecten el teu treball i no et molesten els altres?
- Participes en les faenes comunes de la casa?
- Tens assignades faenes a casa la responsabilitat de les quals és només teua?
- Els teus pares o familiars t'ajuden en els teus estudis?
- Explica com reaccionen els teus pares o familiars davant dels teus resultats acadèmics?
- Consideres que respecten les teues opinions a casa?

Tenint en compte el tipus de preguntes, algunes d'elles obertes, es recomana que en la seua anàlisi es detecten situacions com ara: aïllament, rebuig, liderat, sobreprotecció familiar, actituds violentes, etc. El conjunt de la informació obtinguda ha de complementar-se amb la que puguem aportar les famílies i la que puga disposar el departament d'Orientació del centre.

4. Avaluació

✓ La informació obtinguda de l'alumnat, amb la confidencialitat corresponent, pot ser arreglada en una fitxa el model de la qual se suggerix a continuació:

Dades de l'alumne o l'alumna

Nom i cognoms:

Curs:

Data de naixement:

1. Història acadèmica.

2. Història personal.

2.1. Àmbit escolar.

2.2. Àmbit personal i social.

2.3. Àmbit familiar.

5. Materials

Expedient acadèmic de l'alumne.

Qüestionari d'història personal.

En els últims anys el paper del docent ha anat evolucionant. D'exercir una labor individual els únics referents de la qual emanen dels coneixements de la matèria

Ens coneixem com a equip educatiu

que impartix, ha passat a realitzar una tasca en equip amb els altres docents, la qual cosa requereix ampliar el seu horitzó cap a nous camps com el coneixement de les

relacions humanes, de les habilitats d'interacció.

Així, un objectiu a l'inici de tot el procés d'acció tutorial serà la seua organització, comptant amb el professorat del grup.

1. Objectius

- ✓ Establir les pautes de funcionament del professorat del grup.

2. Continguts

- 🏠 Responsabilitat compartida.
- 🏠 Organització de l'equip de professors i professores.

3. Desenrotllament

- * A l'inici del curs s'establixen les bases de les reunions del professorat del grup, tenint en compte les orientacions següents:

a) Perquè una reunió siga eficaç, abans de convocar-la, el tutor o tutora convé que:

- Valore la necessitat de la seua celebració.
- La prepare degudament.
- Ha de prevore la viabilitat de la posada en pràctica dels possibles acords que es prenguen.

b) La duració d'una reunió afecta la seua eficàcia. És necessari que s'acorde el temps màxim de duració d'este. Un temps excessiu conduïx a l'esgotament dels participants i a la possible consecució d'acords no desitjats.

c) Es durà un llibre d'actes. En cada acta es reflectiran de forma breu i clara, almenys, els elements següents:

- Data, lloc i hora.
- Assistents.
- Objectius i tema de la reunió.
- Acords, propostes i responsabilitats.

d) Cal triar el tipus de reunió segons les necessitats i els objectius plantejats. A continuació es descriuen diferents tipus de reunions amb les seues condicions i situacions en què poden ser vàlides i útils.

- **Informatives.** En elles qui haja d'aportar la informació ho farà d'una manera breu, clara i concisa. El coordinador o coordinadora estableix els temps de participació dels membres del grup a fi d'evitar discussions i reiteracions innecessàries. L'objecte d'este tipus de reunions no és prendre decisions. Este tipus de reunió és útil quan es vol informar l'equip docent sobre aspectes acadèmics dels alumnes, transmetre acords d'altres òrgans col·legiats del centre, etc.

- **Consultives.** L'objecte d'estes reunions és analitzar propostes o solucions sobre un determinat tema, establint els pros i contres de les distintes alternatives, ja que en ocasions este tipus de reunions sol ser més participatiu, no és aconsellable arribar a decisions llevat que estes es troben clarament definides. El model consultiu pot ser vàlid per a establir, per exemple, quins models d'agrupament d'alumnes seria útil per a la realització de determinats treballs.

- **Formatives.** Són aquelles en què el professorat del grup es planteja la necessitat d'aprofundir sobre un determinat tema. Per exemple, una reunió que té com a objecte conèixer l'ús de les noves tecnologies en les àrees del currículum.

- **Decisòries.** Són les de major repercussió, ja que tenen com a objec-

te prendre una decisió col·legiada que suposa el risc de no encertar i en la qual poden produir-se posicions encontrades entre els membres. Així, haurà de procurar-se que tots els participants en la reunió coneguen per endavant què es va a tractar i quina és la seua finalitat, evitant en la mesura que es puga la coincidència de temes que puguen interferir en esta. Un exemple és la reunió en què ha de proposar-se la promoció de l'alumnat.

e) Al llarg del curs, hauran de prendre's decisions que afectaran el procés educatiu de l'alumnat. Estes decisions poden prendre's:

- Per votació democràtica, en ella el grup analitza, debat i al final s'establix una decisió que correspon a l'opció majoritària.
- Per consens, quan tots els membres del grup assumixen la decisió com a pròpia. Esta forma requerix molta comunicació i implicació. Per a aconseguir un consens, és necessari tindre elements com ara: un enfocament lògic del tema, no pensar a guanyar o perdre, posar-se en el lloc de l'altre, escoltar comprensivament totes les opinions, no criticar, etc. L'argument final per a prendre una decisió per consens seria aquell formulat en termes semblants a: "a pesar que la decisió que es va a prendre no és la que jo triaria, considere que és viable, i per tant vaig a donar-li suport".

f) El tutor o la tutora, en la seua qualitat de moderador, en tota reunió actua en un doble pla. D'una banda el de l'efectivitat, afavorint la consecució dels objectius previstos en la per mitjà d'activitats com: fer síntesi de diverses opinions, evitar distorsions en la discussió, mantindre un ritme adequat en la reunió i realitzar la síntesi final. L'altre pla, el de la comunicació, en què el tutor o la tutora evita el plantejament de qüestions personals o desqualificacions i afavorix la participació dels assistents, el respecte a les opinions i la creació d'un clima de confiança i cooperació mútua.

g) La utilització de determinades tècniques de dinàmica de grups pot facilitar la consecució d'objectius en algunes reunions de l'equip docent. Les tècniques de dinàmica de grups que s'inclouen al final d'este llibre per a la seua utilització en sessions de tutoria amb l'alumnat també poden servir al grup de professors.

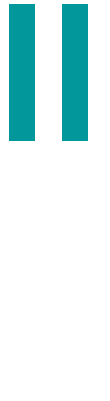
4. Avaluació

✓ En la mesura en què l'equip docent haja sigut capaç d'establir la seua pròpia organització i dinàmica de funcionament per a tot el curs, segons les orientacions dels diferents documents que regulen la vida del centre es podrà apreciar el grau de compliment de l'objectiu d'esta unitat.

5. Materials

Llibre d'actes.

Documents que regulen la vida del centre.

El grup

El funcionament d'un grup d'alumnes determina en major o menor mesura el seu aprenentatge. La classe constitueix un model de grup peculiar, ja que és una cosa molt diferent d'una mera suma d'individus que accidentalment s'asseuen junts per a compartir una activitat d'aprenentatge.

Cada grup reuneix en si mateix una sèrie de trets que el diferencien d'altres grups del centre. Per tant, el tutor o la tutora haurà de conèixer com és el seu grup d'alumnes, quins interessos i conductes manifesten, com es troba organitzat, quin paper juguen en la seua organització interna els seus membres, quina és la seua interacció amb el grup i amb els elements diferenciats d'este, quin grau d'afectivitat està establert, etc.

La docència d'una àrea o d'una matèria significa no sols continguts que el professorat ensenye, sinó també valors, actituds i hàbits. L'èxit d'esta docència depén, entre altres elements, de les habilitats o estratègies didàctiques que el professorat puga o sàpia posar a disposició dels seus alumnes perquè adquirisquen estos continguts, valors, actituds i hàbits.

¿Per a què servix la tutoria?

Al seu torn, la tutoria pretén anar més enllà de l'estrictament acadèmic, per a endin-

sar-se en aspectes, continguts i capacitats que tot alumne o alumna ha d'adquirir perquè puga aconseguir tant una integració social com un desenrotllament personal equilibrat. Per a això, resulta important que la tutoria amb un grup d'alumnes es perceba per ells i elles com un element que resulta vàlid en el seu procés formatiu i de construcció personal.

En l'educació secundària obligatòria es dedica una hora setmanal a les sessions de tutoria amb tot el grup. El contingut d'estes sessions les sol proposar i programar amb antelació el tutor o la tutora. La majoria de les unitats que es programen en este llibre poden servir per a esta programació. Així mateix, el tutor o la tutora incorpora altres unitats proposades pel grup dels seus alumnes.

Els alumnes han d'entendre, en conseqüència, que el que se'ls proposa en la tutoria té una finalitat i utilitat en molts àmbits del seu quefer diari, des de l'estudi de les diferents àrees o matèries, fins a les relacions amb els seus iguals, passant per una reflexió sobre el món que els ha tocat viure.

1. Objectius

✓ Establir el procediment d'actuació del tutor o la tutora en el funcionament del grup i aconseguir la implicació de l'alumnat.

2. Continguts

👉 Les funcions del tutor o de la tutora.

3. Desenrotllament

* El tutor o la tutora explicarà breument el seu paper en el conjunt de l'educació, recalcant que es constitueix com un mediador entre la família, el centre i l'alumnat. Utilitzant la tècnica de dinàmica de grups de Philips 6/6 (1), cada grup establirà un llistat de situacions en les quals el tutor o la tutora pot ajudar, així com el grau de compromís del grup perquè pugui realitzar-se l'acció tutorial d'una manera eficaç.

Els indicarà que l'actuació del tutor o de la tutora es desenrotlla en tres àmbits distints, però relacionats entre si:

- Família • Professorat • Alumnat.

A continuació els demanarà suggeriments per a incloure en l'hora setmanal dedicada a la tutoria amb tot el grup d'alumnes.

Posteriorment, en gran grup, s'arreglen les aportacions dels diferents grups, on s'establirà en quines situacions es considera que el tutor o la tutora ha d'intervindre per a afavorir el procés educatiu, la resolució de situacions problemàtiques, etc. Haurà de determinar-se també el compromís de l'alumnat en les distintes situacions i, en general, amb la tutoria.

(1) Per a més informació d'esta tècnica de dinàmica de grups, es pot veure el glossari.

4. Avaluació

✓ És tan important avaluar la intervenció del tutor o la tutora en les diverses situacions, com el procés que porta al compromís i a l'acceptació per part de l'alumnat.

5. Materials

Reglament de Règim Intern de cada centre.
Reglament Orgànic i Funcional dels Instituts d'Educació Secundària.
Drets i deures de l'alumnat.

Amb freqüència, els diferents sectors i col·lectius que constitueixen la comunitat educativa defenen valors i normes que afecten de forma diferenciada els elements implicats en el centre. Així, hi ha normes que es referixen al professorat, o a l'administració, a l'equip directiu, o a l'alumnat o a la interrelació al si d'un mateix grup i entre els grups.

Elaborem les nostres normes

Cada grup va convertint-se en un grup diferenciats, que té una certa homogeneïtzació en valors i normes. Els grups i subgrups que apareixen en el seu si interactuen especialment durant el temps lliure, intercanviant valors o creant conflictes entre els diferents

col·lectius del centre. Un dels objectius generals de la tutoria és aconseguir organitzar el grup d'alumnes per a, des d'un funcionament eficaç, desenvolupar les diverses activitats pròpies de la tutoria.

Esta unitat ha d'ajudar el grup en l'anàlisi, discussió i concreció de normes que permeten el seu funcionament eficaç al llarg del curs; pretén que el grup establisca les seues normes de convivència i conductes comunes per mitjà d'una presa de decisions sobre la selecció i l'acceptació dels valors corresponents. La presa de decisions ha de realitzar-se entre tots els components del grup. El marc de referència per a l'establiment de les normes en el grup serà el Reglament de Règim Intern del centre.

Esta unitat es pot desenvolupar en qualsevol curs de l'educació secundària obligatòria, si bé s'ha dissenyat per a primer i haurà de ser una de les primeres accions de la tutoria amb l'alumnat.

1. Objectius

- ✓ Determinar les normes de convivència pròpies del grup i assumir-les.

2. Continguts

- 👉 Les normes de convivència del grup.

3. Desenrotllament

* En la presentació de la unitat, el tutor o la tutora ressaltarà la conveniència de l'establiment de normes per a un adequat funcionament del grup, utilitzant per a això similituds amb l'organització de models socials coneguts per l'alumnat. Cal tindre en compte que perquè una norma siga eficaç ha de reunir tres requisits:

1. Que siga reconeguda per tots els membres del grup.
2. Que el grup siga capaç de supervisar les conductes a què es referixen les normes.
3. Que el grup tinga poder de sancionar les conductes que s'adeqüen o no a les normes.

A més, si es coneix el sistema de normes d'un grup, quines són i la importància de cada una d'elles, el tutor estarà en condicions de poder predir les seues conductes i, si és el cas, ajudar a modificar-les.

El grup ha d'elaborar les seues pròpies normes de convivència. Per a això es formarà grups d'alumnes i alumnes (de 4 a 6 per grup), als quals se'ls entrega un document amb les normes de convivència d'un grup "G" com a punt de partida. Prèviament, en sessions anteriors han tingut un coneixement del Reglament de Règim Intern del centre.

El tutor o la tutora indicarà al grup que realitze la tasca que figura annexa a esta unitat seguint estes instruccions:

Si la norma li pareix adequada, s'escriu el signe "=" en la segona columna. Si la norma li pareix inapropiada, es col·loca el signe "X" en la segona columna. Si vol canviar alguna cosa de la norma, es fa constar en la segona columna. Es poden afegir altres normes al final. Es pot, així mateix, canviar part del text de cada norma.

4. Avaluació

✓ S'haurà de tindre en compte la capacitat d'elaboració de normes, i la seua concreció a la realitat pròpia del grup, insistint sobretot en la participació de tot l'alumnat.

5. Materials

Reglament de Règim Intern.
Document de normes d'un grup "G".
Decret de Drets i Deures de l'Alumnat.

Normes d'un grup "G"

Normes del propi grup

Assistir a classe en bones condicions personals de salut i higiene.	
Assistir al centre amb puntualitat.	
Respectar la dignitat i les funcions dels professors/es i totes les persones que treballen en el centre.	
Respectar la dignitat, integritat, llibertat i la resta de drets dels alumnes.	
L'entrada a les aules haurà de realitzar-se en orde, per l'escala i corredors destinats a l'efecte.	
Cap alumne/a es quedarà en les aules una vegada finalitzades les classes, llevat de casos especials i amb el permís del professor/a.	
L'assistència a classe serà constant i regular. Les faltes d'assistència dels alumnes seran comunicades pel professor/a tutor/a al cap d'estudis. La família serà informada d'estes faltes i les justificarà per mitjà de nota escrita.	
Les aules (fora i dins de l'horari escolar) estaran ordenades i netes, tant el material com el mobiliari.	
No es tiraran objectes o desperdiciis, així com no es permetrà menjar pipes, xiclets, caramels o altres llepolies dins de l'edifici escolar.	

Normes d'un grup "G"**Normes del propi grup**

Es prohibix fumar dins del recinte del centre.	
La ruptura o deterioració de les instal·lacions, mobiliari i material escolar per ús indegut o negligència haurà de ser indemnitzat econòmicament pels responsables.	

En l'aula i en el pati, els alumnes i les alumnes han entaulat unes interrelacions personals formals i informals que repercutixen en la consolidació del grup. Ara es fa necessari nomenar un representant, és necessari elegir el delegat o la delegada.

Elecció de delegat o delegada

Amb esta elecció es pretén acabar d'establir les bases que permeten organitzar el grup d'alumnes. Amb això, es podran millorar les relacions en el grup i el desenrotllament de les habilitats socials, així com facilitar les activitats pròpies de la tutoria.

L'elecció del delegat o la delegada pot servir també per al desenrotllament d'una sèrie d'habilitats socials en l'alumnat: parlar i escoltar; defensar els drets i opinions propis i respectar els dels altres; seguir normes acordades o regles establides que faciliten l'organització del grup.

Esta unitat es pot desenrotllar en qualsevol curs de l'educació secundària obligatòria, si bé s'ha dissenyat per a tercer i a realitzar en el primer trimestre, al llarg de dos sessions.

1. Objectius

- ✓ Fomentar en els alumnes formes de participació democràtica i responsable.
- ✓ Reconèixer la importància de l'elecció d'un delegat o delegada en el grup.
- ✓ Analitzar les funcions bàsiques que ha de complir el delegat o la delegada.

2. Continguts

🏠 La importància del delegat o la delegada i de l'organització en el funcionament del grup.

3. Desenrotllament

Primera Sessió

* El tutor o tutora llegirà els articles del Reglament de Règim Intern o, si és el cas, del Reglament Orgànic i Funcional dels Instituts d'Educació Secundària (art. 111 a 115), on es regula el procés d'elecció de delegat i les funcions que li corresponen.

* Els alumnes intervindran individualment explicant les funcions que consideren que ha de realitzar el seu delegat o delegada, junt amb les que es troben arreglades tant en el Reglament Orgànic i Funcional com en el Reglament de Règim Intern del Centre.

* El tutor o la tutora les escriuran en la pissarra.

A continuació, es pot triar, i açò suposa una decisió del tutor o de la tutora, en funció del seu grup d'alumnes, entre les opcions següents:

a) Per grups de tres a cinc alumnes, s'establirà el perfil ideal per a ser delegat de la classe, buscant sempre una adequada representativitat del grup.

b) S'omplirà el qüestionari "qualitats del delegat o de la delegada" que figura en l'annex, bé de forma individual o en xicotets grups (tres a cinc alumnes), anotant aquelles qualitats més importants que els candidats i candidates han de complir per a ser delegat de la classe.

Els alumnes i les alumnes, possibles candidats o candidates explicaran els motius pels quals es presenten i els objectius que es plategen en relació al grup.

Segona Sessió

Elecció del delegat/ada:

* Constitució de la mesa electoral: vocal, un secretari o secretària i el president (el tutor o la tutora).

* Votació: en la papereta s'escriu un sol nom.

* El secretari de la taula anirà citant cada alumne per ordre alfabètic perquè deposite el seu vot.

* Acabada la votació i escrutini de vots per la mesa electoral, l'alumne/a que obtinga el nombre de vots superior al 50% dels vots emesos serà nomenat delegat/ada i el/la que el segueixca en nombre serà designat sub-

delegat/ada.

* Si en la primera votació cap alumne aconseguix el dit percentatge, s'efectuarà una segona votació entre els cinc alumnes més votats. Després d'esta, es precedirà a la designació de delegat/ada i subdelegat/ada.

* S'omplirà l'acta (model que s'adjunta) per a entregar-la al cap d'estudis.

4. Avaluació

- ✓ Es valorarà si els alumnes de cada grup han desenrotllat un procés d'elecció de caràcter lliure i democràtic.
- ✓ Es valorarà si el grup ha definit les qualitats que considera més adequades per a ser delegat o delegada.

5. Materials

Qüestionari de qualitats del delegat o delegada.
Acta d'elecció.

QÜESTIONARI QUALITATS DEL DELEGAT/ADA

L'elecció de delegat o delegada s'ha de fer de forma responsable, ja que la seua actuació influirà en el funcionament de la classe. Abans d'eleger-lo o elegir-la, reflexiona sobre les qüestions que a continuació presentem, perquè suposen qualitats que han de reunir i que et poden ajudar perquè la teua elecció siga responsable.

Puntua d'1 a 5 les qualitats que al teu entendre consideres que hauria de reunir un delegat o delegada de classe, tenint en compte que esta escala suposa:

- 1** No és bo per a la classe que siga d'esta manera.
- 2** En ocasions és convenient que siga així.
- 3** És igual.
- 4** Hauria de ser quasi sempre així.
- 5** És condició necessària per a ser delegat o delegada.

EL DELEGAT O LA DELEGADA HA DE SER	1	2	3	4	5
1. Conseqüent amb els objectius i les normes de convivència que com a grup ens hem establert.					
2. Sempre crític/a amb qualsevol comportament de la classe o d'algun company o companya en particular.					
3. Una persona decidida.					
4. Dialogant.					
5. Dinàmic/a i amb capacitat d'iniciativa (proposar idees i portar-les avant)					
6. La persona més coneguda, més popular.					
7. La més simpàtica.					
8. La més responsable; perquè es pot confiar en ella.					
9. Fidel als companys i companyes; es posarà sempre de la nostra part, encara que no tinguem raó.					
10. La persona més sincera; que no manipule la informació per interessos personals.					
11. Treballadora, bona estudiant, que tinga presents els interessos de la majoria dels alumnes.					
12. Una persona que respecte els altres i es faça respectar					

ACTA DE L'ELECCIÓ DE DELEGAT/A I SUBDELEGAT/ADA

CURS: _____

GRUP: _____

D'acord amb el que disposa el Reglament Orgànic i Funcional dels Instituts d'Educació Secundària i, concretament, segons s'especifica en l'article 113 i en la convocatòria d'elecció establida per la direcció d'estudis del centre, esta classe es reünix en assemblea per a l'elecció de delegat/ada de classe.

Han actuat com a: President/a:

Secretari/a:

Vocal:

Després de presentar el procediment, proclamats els candidats i realitzada la votació, es produïxen els següents resultats:

1r. _____ vots.

2n. _____ vots.

3r. _____ vots.

4t. _____ vots.

5t. _____ vots.

D'acord amb els dits resultats, resulten electes els següents alumnes, els que, firmant esta acta, prenen possessió del seu càrrec corresponent.

Delegat/ada: _____

Subdelegat/ada: _____

I perquè conste, estenc esta acta, amb l'assabentat i acceptació de funcions per part dels candidats electes, la qual cosa firme com a tutor/a.

_____, a ____ de _____ de

El tutor/La tutora

Delegat/ada

subdelegat/ada

Firmat

Firmat

Firmat

No tot problema que s'afronta se soluciona, però si no s'encara no pot solucionar-se. El problema no afrontat continua aflorant en forma de passivitat, hostilitat, etc.

Com resoldre problemes?

En ocasions, el tutor o la tutora ha d'enfrontar-se a determinades situacions, més o menys problemàtiques, i, per a solucionar-les, no li servix tant la seua formació i experiència docent com en el l'exercici quotidià de la docència. Així mateix, també al grup li resulta difícil dependre a moure's amb desimboltura en un conflicte. No

obstant, de la mateixa manera que pot dependre's un determinat contingut, pot també dependre's, per part de tots, una certa metodologia per a resoldre aquells problemes que impedeixen el desenvolupament integral dels alumnes.

Si bé l'existència de conflictes en l'aula impedeix que els processos educatius es desenvolupen amb normalitat, fer front als problemes desenvolupa, a més, el sentit de la pròpia capacitat i responsabilitat per a trobar solucions satisfactòries.

En esta unitat no es pretén establir una recepta per a la resolució de qualsevol classe de problemes que puguin presentar-se en l'aula, sinó més prompte oferir pautes generals perquè el grup pugui enfrontar-se a ells amb rigor, serenitat i responsabilitat. Enfrontar-se amb problemes suposa un procés inacabat, que no culmina amb la realització de la unitat. Per això, ací s'oferix una tècnica que ha de ser aplicada sempre que sorgisca un problema, millorant en tot moment el procés implicat en la seua resolució.

1. Objectius

✓ Adquirir estratègies per a resoldre els problemes i conflictes que sorgeixen en l'aula.

2. Continguts

👉 Metodologia general per a la resolució de problemes i conflictes.

3. Desenrotllament

* Per les característiques de la unitat, es plantegen dos opcions. Cada una d'elles es pot desenrotllar en una sessió.

Opció A

En esta proposta el tutor o la tutora observa el grup i descriu una determinada situació problemàtica. Pot realitzar-se un entrenament previ amb una situació en què els alumnes manifesten preferències oposades (grups musicals, equips de futbol, etc).

Esta activitat servix perquè dos grups en conflicte examinen com veuen la qüestió i com els pareix que la veu l'altre grup. És útil quan el grup es polaritza en dos subgrups.

Els alumnes i les alumnes han d'unir-se a l'un o l'altre bàndol. Si algú no pertany a cap dels dos, pot quedar com a observador. Els dos subgrups s'asseuen en cercles separats, de manera que no puguem sentir-se, i si és possible en dos habitacions distintes.

El tutor o la tutora insistix a marcar les següents pautes:

- Invitar el grup que descriga els seus problemes.
- Insistir que descriguen la conducta concreta en compte de donar indicacions abstractes.
- Comprovar que les percepcions del problema són objectives, preguntant al grup si hi està d'acord.
- Evitar les paraules que impliquen un juí, deixant que el grup avalue la seua pròpia conducta.
- Centrar-se en conductes que el grup pot canviar i no en comportaments que estan més enllà del control del propi grup.
- No entrar a jutjar la conducta dels altres sinó només a descriure-la.

- Ajudar que els alumnes sàprien afrontar problemes per ells mateixos.

Cada subgrup contesta estes tres preguntes, elaborant tres llistes de característiques descriptives:

- A)** Com ens veiem els del nostre grup? Característiques.
- B)** Com creiem que ens veu l'altre grup? Característiques.
- C)** Com veiem l'altre grup? Característiques.

A continuació, els dos subgrups es reunixen i un membre de cada subgrup va llegint cada una de les seues llistes alternativament. No es pot discutir ni respondre's mútuament. Únicament es poden formular preguntes per a aclarir algun aspecte. Una vegada realitzada esta fase es tornen a separar per a elaborar el següent comentari:

Quines són les diferències entre la manera en què cada grup es veu a si mateix i com el veuen els altres? Comparar la llista A del grup amb la C de l'altre.

Quins comportaments, conductes i actituds dels membres del teu subgrup poden haver causat les discrepàncies? Què has fet perquè l'altre subgrup et veja diferent de com eres?

Quins comportaments i actituds dels membres de l'altre subgrup et porten a percebre'ls de manera diferent de com ells són?

Una vegada discutits estos punts, tots els membres del grup s'asseuen en un gran cercle, inclosos els observadors. És convenient que s'entremesclen i no estiguen estos dos grups l'un enfront de l'altre. S'establix un diàleg sobre com podrien actuar en el futur per a evitar que es perceben d'una manera errònia.

Opció B

En determinats moments, al llarg del curs sorgixen problemes o situacions conflictives en la vida del centre que són objecte de debat informal en els corredors, patis, classes... En ocasions, és oportú plantejar estos temes en un pla formal, de manera que siguen objecte d'anàlisi, reflexió i proposta de solució. Els problemes o situacions objecte d'anàlisi poden ser d'allò més variat, en àmbits com ara organització escolar, ús d'espais comuns, actituds o conductes de grups o persones, successos de la localitat que són objecte de comentari i debat...

El tutor o la tutora enuncia un d'estos problemes i proposa al grup que intente solucionar-lo, seguint una metodologia. Sintetitzava i escriu en la pissarra els passos d'una bona metodologia de treball per a solucionar en grup un problema, que són:

1. Investigar els fets.

Analitzar la realitat que constituïx el punt de partida. Per a això, és necessari formular les preguntes següents;

Què ...?

Qui ...?

On ...?

Quan ...?

Com ...?

2. Delimitar el problema o fet.

És important aconseguir un plantejament comú del problema, a partir dels fets analitzats. El grup en el seu conjunt ha d'estar d'acord en el punt de vista des del qual s'estudiarà el problema.

La pregunta que el grup ha de fer-se en esta fase del treball és la següent:

En què consistix exactament el problema?

Quins són els termes que el definixen?

3. Analitzar-ne les causes.

El grup ha de procedir posteriorment a una anàlisi rigorosa i exhaustiva de les possibles causes origen del problema.

La pregunta clau en esta fase és:

Quins factors o quines causes influïxen perquè s'haja arribat a esta situació?

4. Buscar la millor solució.

El procés de busca de solucions implica els següents passos:

a) explicitar per part del grup el problema;

b) determinar quina o quines són les millors solucions, segons el parer del grup-classe;

c) analitzar els pros i contres de cada una d'elles.

La pregunta clau entorn de la qual s'organitza esta fase del treball és la següent:

Què fer per a solucionar el problema?

5. Preparar l'acció.

Es tracta de determinar quines accions concretes és necessari mamprendre i procedir a repartir les responsabilitats entre els membres del grup.

Cal respondre la pregunta:

Quines accions són necessàries i com cal mamprendre-les?

Quina és la responsabilitat de cada un dels membres del grup?

4. Avaluació

✓ Ja que l'activitat arreplega un procés, el tutor o la tutora haurà d'anar comprovant al llarg del temps, tant el canvi d'actitud en l'alumnat per a la resolució de problemes, com la metodologia a utilitzar en la mateixa.

5. Materials

No hi ha una proposta concreta de material, excepte les indicacions assenyalades en el desenrotllament de la unitat.

L'autoestima, és a dir, la valoració personal i subjectiva que fa l'alumne o l'alumna de si mateix, constituïx un dels factors determinants de l'èxit escolar.

Per als adolescents, la família i el centre docent són dos contextos ambientals particularment rellevants en la formació del concepte de si mateix i, per tant, de

Treballem l'autoestima

l'autoestima. Igualment, es van configurant en la interacció amb el grup d'iguals. En este sentit, els alumnes formen el seu autoconcepte d'habilitats acadèmiques per comparació de les seues pròpies habilitats, percebudes de

forma relativament objectiva, amb les habilitats d'altres alumnes.

L'autoestima és un juí de valor sobre un mateix. Els nous elements de valoració rebuda i la forma d'integració d'estos expliquen l'evolució o tendència a l'estabilitat de l'autoestima d'una persona. En este sentit, podem dir que l'autoestima és educable no sols en els primers anys, sinó al llarg de la vida.

Resulta més fàcil modificar un aspecte de l'autoestima que tota ella. Així doncs, centrar-se en l'aspecte acadèmic, en el de reconeixement social o en el de l'aspecte físic, és una bona estratègia per a iniciar un procés de canvi general en l'autovaloració.

A este fi, el professorat ha d'intentar valorar més els esforços i els resultats de l'alumnat, que emetre juís de valor pejoratiu sobre comportaments no desitjables. Esta manera de procedir permet que cada alumne reba un predomini de valoracions positives sobre les negatives.

La forma més efectiva d'augmentar la capacitat d'una persona per a desen-

rotllar plenament la seua autoestima és concentrar-se en els recursos personals positius que posseïx. En ocasions, és molt aconsellable que les persones estiguen segures que són capaços de fer moltes coses bé. De fet, l'actitud "tu pots fer-ho" és una de les que amb més freqüència volen fomentar els professors. No obstant, molts alumnes s'escuden en el "no puc fer-ho". Són, probablement, els que més necessiten adquirir una ferma convicció de les seues possibilitats reals.

Esta unitat es pot desenrotllar en qualsevol curs de l'educació secundària obligatòria, si bé seria convenient realitzar-la en el primer o segon trimestre, perquè ajudaria a cohesionar el grup, facilitant, si és el cas, la integració en este d'aquells alumnes amb dificultat de relació.

1. Objectius

- ✓ Desenrotllar una autoestima positiva en l'alumet.

2. Continguts

- 👉 L'autoestima com a valor per a l'aprenentatge.

3. Desenrotllament

* El tutor o tutora introdueix l'activitat en els termes següents: tots tenim qualitats, aspectes positius, etc. Però moltes persones tenen dificultats per a adonar-se i reconèixer-les, i únicament tenen ulls per a vore els defectes o qualitats negatives que tenen o creuen tindre.

* És important que cada u; es veja a si mateix el més positivament possible per tant, hem triat esta activitat, on cada un de vosaltres rebrà una autèntica "pluja de qualitats" per part dels vostres companys.

Primera sessió

* Com a pas previ i durant deu minuts el grup, utilitzant la tècnica de *brainstorming*⁽¹⁾, amb l'ajuda del tutor o la tutora, establirà un llistat de paraules o termes reforçadors (qualitats), de qualitats personals que es vagen a aplicar posteriorment als companys i companyes. La relació definitiva haurà de concretar-se per consens⁽²⁾ de l'alumnat.

* Posteriorment a cada alumne o alumna se li donarà un llistat dels alumnes del grup perquè escriguen en un foli dos o tres qualitats de les establides en el llistat anterior, per a cada un dels seus companys i companyes. El tutor o la tutora arreplega els folis escrits, ordenant i agrupant les distintes valoracions de l'alumnat.

Segona sessió

* El tutor o la tutora facilitarà a cada alumne i alumna la valoració que han realitzat els seus companys i companyes, i invita a tots que lligin en veu alta la relació de qualitats que han rebut. A continuació se'ls aniran formulant les preguntes següents:

- Quina t'ha sorprès més?
- Quina és la que més t'ha agradat?
- En què no estàs d'acord? (Els companys i el professor el retroalimenten positivament.)
- Quines s'han repetit més vegades?
- Segons ell o ella quina qualitat és la que més valora en si mateix?
- Com s'ha sentit?

* Una variant d'esta proposta consistix a distribuir l'alumnat en grups distints en forma de cercle amb un dels seus membres en el centre, que haurà d'estar en silenci i que serà objecte d'una "pluja de qualitats" sempre positives i afirmatives (mínim deu per cada membre del grup). Un membre del grup pot fer de compilador, elaborant una llista de les qualitats i facilitant-la a la persona una vegada que el grup ha acabat.

4. Avaluació

✓ Es valorarà la participació de l'alumnat en esta unitat i el seu canvi d'actitud al llarg del curs.

⁽¹⁾ Per a més informació d'esta tècnica de dinàmica de grups, es pot consultar glossari.

⁽²⁾ Per a més informació d'esta tècnica de presa de decisions, es pot consultar unitat 16.

5. Materials

No cal un material específic per a la unitat.

Les families

La família juga un paper de primer ordre en el desenvolupament dels adolescents, en la construcció de la seua autonomia i identitat. La interacció social i el substrat afectiu que els subministra els servix de suport per a la construcció de la seua pròpia personalitat.

Tota proposta d'acció tutorial ha d'incidir en la família com a agent educatiu. Cada proposta, en la seua concreció, requerix incloure activitats que abracen una visió general dels problemes dels pares i mares en relació amb el desenvolupament dels seus fills i filles junt amb altres activitats facilitadores de la comprensió de les pràctiques educatives i d'orientació.

En este sentit, la col·laboració amb les famílies s'articula a un doble nivell, a partir de reunions amb grups de pares, mares i tutors legals dels alumnes i d'entrevistes individuals.

Una adequada acció tutorial requerix activitats d'informació i orientació. Un dels mitjans més utilitzats a este fi és la reunió del tutor o la tutora amb grups de pares i mares.

La primera reunió del curs

Les reunions del centre docent amb les famílies solen ser de dos tipus: les que realitza el tutor i aquelles en què el tutor col·labora en la seua organització i són programades pel departament d'Orientació.

Les reunions habituals amb les famílies solen ser almenys tres per curs escolar: una al començament, per a presentar les característiques generals del curs acadèmic; una altra intermèdia, per a tractar algun tema d'interés o per a seguir l'evolució del grup d'alumnes, i l'última, per a informar d'allò que s'ha realitzat al llarg del curs escolar.

En la primera reunió s'establix el marc de referència per a la relació del tutor amb les famílies, i és un bon punt de partida per a entaular una relació de confiança i col·laboració. L'inici de curs és un moment clau per a intercanviar informació precisa i objectiva sobre qüestions d'interés comú.

La primera reunió resulta imprescindible en aquells nivells que suposen la incorporació dels alumnes al centre escolar o a un canvi de nivell educatiu. Els canvis de centre i, per tant, de professorat i de metodologies són moments de transcendència educativa importants per a intercanviar informació sobre la vida educativa de l'alumnat.

Molt és el que es pot esperar de la participació de les mares i pares en el

procés educatiu de les seues filles i fills, encara que és important assenyalar que no és convenient confiar que esta es manifeste des del primer moment. Per això, és raonable plantejar-se una estratègia de col·laboració, que de forma progressiva implique des del principi les famílies.

En suma, informar els pares i mares dels alumnes i de les alumnes que el grup constituïx una funció que ha de desenrotllar-se de forma planificada i organitzada, sense improvisar. Tot això amb la finalitat de propiciar la participació i col·laboració de les famílies en el procés educatiu de l'alumnat.

Esta unitat està pensada per a pares i mares d'alumnes i alumnes de primer curs d'educació secundària obligatòria, i pot aplicar-se també per a tercer.

1. Objectius

- ✓ Informar les famílies sobre els diversos aspectes organitzatius i pedagògics del centre, del cycle o del curs.
- ✓ Establir pautes de col·laboració conjunta entre el tutor o la tutora i les famílies.

2. Continguts

🏠 Els principals continguts sobre els quals pot desenrotllar-se esta primera reunió de tipus informatiu serien:

1. Presentació i explicació de l'organització i funcionament del centre, que pot incloure algun dels aspectes següents:
 - Infraestructura i instal·lacions del centre.
 - Òrgans de govern: consell escolar, claustre, equip directiu.
 - Projecte Educatiu.
 - Projecte Curricular i Programació General Anual (PGA).
 - Servicis del centre.
 - Normes de convivència.
 - Associacions de mares i pares d'alumnes.

2. Tutoria i professorat del grup,

- Funcions i activitats de la tutoria.
- Quadre horari (de les classes) del grup: professorat, matèries, horaris, etc.
- Horari d'atenció a pares i mares, per part del tutor o tutora i del professorat del grup i del departament d'Orientació.

3. Tutoria-família, suggeriments perquè els pares puguin col·laborar amb la tutoria.

- Supervisió per part de la família del procés educatiu dels seus fills o filles.

- Comunicació freqüent tant amb el tutor o la tutora com amb la resta del professorat.

- Afavorir la comunicació entre pares-mares i fills/es.

- Potenciar els èxits acadèmics i minimitzar els fracassos.

- Buscar les causes d'un rendiment escolar inadequat, i no sols les seues conseqüències.

- No justificar la no assistència al centre dels alumnes i les alumnes per part de les seues famílies.

- Suggerir, si és possible, l'establiment de reunions periòdiques de coordinació entre el tutor o la tutora i les famílies, per a establir activitats conjuntes.

3. Desenrotllament

* Igual que qualsevol altra reunió, aquelles que estan dirigides a les famílies requereixen una preparació prèvia, en este cas per a evitar la tendència que es té, de forma involuntària, a comentar i discutir sobre casos i fets aïllats. Esta situació que se sol produir quan s'informa sobre aspectes educatius en general pot donar lloc que els objectius previstos per a la reunió queden completament relegats a situacions particulars.

Per a evitar açò, es presenten les recomanacions següents:

- Enviar la convocatòria de la reunió a les famílies amb temps suficient, junt amb l'orde del dia d'esta. Açò facilita a les famílies el coneixement dels temes a tractar. Al fixar l'hora de celebració es pensarà un horari que facilite l'assistència de les famílies. Si es considera oportú, pot remetre's també alguna documentació prèvia, per a possibilitar la dinàmica de la reunió posterior.

- Demanar, per part de l'alumnat del grup, la confirmació de l'as-

sistència a la reunió dels seus pares i mares.

- Preparar amb antelació la documentació o material que vaja a utilitzar o proporcionar a les famílies.

- Condicionar el lloc de celebració, bé si se celebra en l'aula o en una sala del centre.

- A l'inici de la reunió presentar-se com a tutor o tutora, junt amb la resta del professorat del grup.

- Realitzar un breu resum dels temes que van a tractar-se, la duració de la reunió, etc. Una reunió informativa la duració de la qual vaja més enllà d'hora i mitja pot resultar pesada i descoratjadora. Cal tindre en compte que, igual que en un altre orde de coses, la participació en reunions requereix una certa experiència en elles, situació que no sol donar-se en la majoria dels pares i mares.

- En el desenrotllament de la reunió, és convenient seguir l'orde establert, per a facilitar el seguiment de la mateixa per part de les famílies.

- Cal tindre en compte que, per a facilitar la comprensió dels temes, és necessari utilitzar un llenguatge directe, clar i adaptat a les famílies, evitar tecnicismes innecessaris, aclarir inclús les preguntes formulades per les famílies, conduir la participació de pares i mares evitant discussions personals i enfrontaments entre les famílies, així com fets i situacions particulars que no es corresponen amb el fi de la reunió.

- Evitar, en la mesura que es pugui, discussions sobre temes que o bé no siguin objecte de la reunió, o bé la seua solució no és competència ni del tutor ni del professorat del grup.

- Crear un clima de confiança i de distensió permet tant una millor comprensió dels temes a tractar com una comunicació fluida entre els participants en la reunió. És aconsellable realitzar preguntes a manera de *feed-back* per a comprovar si les famílies estan comprenent els diversos temes, facilitaran al tutor o a la tutora vore com s'està rebent la informació.

- No ha de perdre's de vista que l'objecte de la reunió són els alumnes i les alumnes, per la qual cosa cal insistir a crear canals de comunicació i participació. Una adequada i positiva col·laboració entre el professorat i les famílies suposarà una millora en el procés educatiu de l'alumnat.

- Una vegada desenrotllats els temes de la reunió, realitzar-ne un breu resum, amb indicació de possibles acords aconseguits i obrir un apartat de precís i preguntes per a concloure els últims dubtes possibles per part de les famílies.

- Finalment, convé recordar als pares i mares l'horari d'atenció de tutoria individual i agrair-los la seua participació

4. Avaluació

✓ Per a avaluar esta unitat es tindran en compte aspectes formals, com el nombre i percentatge d'assistents, i la idoneïtat del lloc i l'horari de la reunió.

Així mateix, es valorarà tant la participació de les famílies en la reunió, com l'assumpció de la informació facilitada per elles.

Les conseqüències que se'n deriven, hauran de buscar-se possiblement després en el funcionament diari del grup d'alumnes.

5. Materials

La documentació elaborada pel tutor i la tutora, junt amb el professorat del grup.

Al llarg del curs se celebren reunions per a tractar algun tema en concret o per a analitzar la marxa de l'alumnat. A proposta dels pares, el tutor o la tutora pot programar reunions sobre temes que els preocupen i que sorgixen amb freqüència: problemes típics de l'etapa evolutiva, la comunicació i el diàleg entre pares i fills, l'elecció acadèmica i professional...

Què interessa a les famílies?

En este sentit, l'elecció dels estudis a cursar després de l'educació secundària obligatòria o la incorporació al món laboral solen tindre molta transcendència en la vida

educativa de l'alumnat, per la qual cosa les famílies i tutors o tutores han d'intercanviar-se informació precisa.

El fet que es realitzen en la tutoria sessions informatives amb les famílies sobre les eixides acadèmiques i professionals després de l'educació secundària obligatòria, no ha de suposar una minva d'altres accions orientadores amb les famílies per part del departament d'Orientació. Al seu torn, han d'incardinar-se amb les activitats d'orientació sobre estudis i professional que efectua el professorat a l'impartir les seues matèries, així com les pròpies de la tutoria i del departament d'Orientació amb l'alumnat.

Així doncs, esta unitat ha de ser coherent amb el programa d'orientació acadèmica i professional del centre que coordina el departament d'Orientació. Este programa ha de contemplar la participació de l'alumnat, de les seues famílies i tutors, perquè coneguen la realitat acadèmica i les opcions d'incorporació al món del treball.

La unitat es planteja per a tercer d'educació secundària obligatòria i es podria desenvolupar durant el tercer trimestre, per a facilitar que la decisió estiga definida al finalitzar la mencionada etapa educativa.

1. Objectius

- ✓ Informar les famílies.

2. Continguts

📖 Informació sobre les alternatives acadèmiques i professionals al finalitzar l'educació secundària obligatòria.

3. Desenvolupament

* Al terme de l'educació secundària obligatòria, cal decidir incorporar-se al món del treball, o bé continuar diversos tipus de formació. Resulta necessari informar convenientment les famílies de totes i cada una de les alternatives possibles, a fi que la decisió de l'alumnat s'adeqüe el millor possible als seus interessos, capacitats i motivacions.

* S'ha de procurar l'assistència de totes les famílies a la sessió informativa, facilitant un horari accessible. La informació que s'aporte haurà d'incloure almenys els aspectes següents:

1. Batxillerat.
 - 1.1. Finalitat.
 - 1.2. Accés.
 - 1.3. Estructura.
 - 1.4. Duració.
 - 1.5. Modalitats i matèries d'estes.
 - 1.6. On estudiar.
 - 1.7. Opcions al finalitzar.
2. Cicles Formatius de Grau Mitjà.
 - 2.1. Finalitat.
 - 2.2. Accés.
 - 2.3. Estructura.
 - 2.4. Duració.
 - 2.5. Famílies professionals.

- 2.6. Mòduls professionals.
- 2.7. On estudiar.
- 2.8. Opcions al finalitzar.

- 3. Programes de Garantia Social (per a determinat alumnat).
 - 3.1. Destinataris.
 - 3.2. Modalitats.
 - 3.3. Duració.
 - 3.4. Opcions al finalitzar.

- 4. Incorporació al món del treball.
 - 4.1. Empreses de l'entorn.
 - 4.2. Professions més demandades per les empreses.
 - 4.3. Competències que s'exigixen per part de les empreses.

4. Avaluació

- ✓ Es valorarà l'assistència de les famílies en la sessió informativa, així com l'interés que mostren en les seues intervencions.

5. Materials

El Departament d'Orientació del centre disposa d'informació que pot ajudar a realitzar la unitat.

Guia Informa't.

Variabls bàsiques del mercat de treball de l'Institut Nacional d'Ocupació (INEM) i de la Generalitat Valenciana.

La comunicació entre les famílies i el tutor o la tutora a través de l'entrevista, constitueix un dels millors mitjans per a l'intercanvi mutu d'idees i informació sobre el procés educatiu dels seus fills.

Entrevista amb la família

ció sobre l'alumne o alumna.

- Desenrotllar conjuntament un pla educatiu.
- Facilitar-los orientació sobre temes relatius a l'educació dels seus fills i filles.

La informació que el tutor o tutora sol·licite a les famílies ha de servir per a completar i contrastar l'obtinguda per altres mitjans (tests, qüestionaris, etc...). La conversació matisa i amplia la informació que es té de l'alumne o alumna. En ocasions, la família aporta amb reserva determinades dades, per la qual cosa el tutor o tutora ha de guardar secret professional i fer-ne, en tot cas, un ús prudent. Generalment, els tutors sol·liciten l'entrevista amb els pares a principi de curs, i quan l'alumne o alumna presenta algun problema o dificultat.

El tutor o tutora informarà les famílies sobre la marxa acadèmica del seu fill o filla proporcionant-los, entre altres, dades relatives a:

- Capacitat general per a l'estudi.
- Rendiment general i per matèries.
- Hàbits de treball.
- Possibilitats acadèmiques.
- Actitud per a treballar en equip, individualment, per a expressar-se oral-

La finalitat de les entrevistes pot resumir-se en estos quatre aspectes:

- Conèixer-se i comprendre el punt de vista de cada un.
- Intercanviar informa-

ment, per escrit, etc.;

- Afició per la lectura.
- Preocupacions o interessos acadèmics.
- Dificultats concretes d'aprenentatge, si n'hi haguera.

Totes estes informacions i dades resulten més comprensibles i ajuden millor a l'orientació de l'alumne o alumna quan els comenten conjuntament famílies i tutors.

En esta unitat s'establixen suggeriments, orientacions i propostes per a la realització d'una entrevista personal amb mares i pares.

1. Objectius

- ✓ Adquirir estratègies per a les entrevistes amb les famílies.

2. Continguts

- 🏠 Entrevista personal.

3. Desenvolupament

* L'entrevista personal amb les famílies és possiblement una de les millors ferramentes de què disposa el professorat-tutor, per a intercanviar-hi informació, establir pautes d'actuació i, en suma, poder desenvolupar adequadament la funció tutorial.

* Realitzar entrevistes individuals amb totes les famílies i no sols amb aquelles que els seus fills presenten algun tipus de problema, ha de programar-se com a pràctica habitual de cada tutor o tutora.

* Per a preparar adequadament l'entrevista personal, convé tindre en compte els aspectes següents:

Aspectes generals.

1. Objectius que es pretenen aconseguir. Resulta útil arreplegar per escrit, en un guió previ, els objectius a aconseguir.

2. Temes a abordar. Resulta aclaridor tindre elaborat un xicotet esquema d'aquells temes, idees o qüestions que es desitgen abordar durant l'entrevista. Alguns temes propis d'entrevistes personals són:

- Informació acadèmica: rendiment escolar, actitud davant de les àrees i matèries, capacitats, etc.
- Orientacions per a la resolució de conflictes personals i familiars que afecten el procés educatiu dels alumnes.
- Informació sobre problemes de conducta, implicant les famílies en la seua resolució.
- Opcions acadèmiques i professionals al finalitzar l'educació secundària obligatòria, facilitant així el procés de presa de decisions.

3. Desenrotllament de l'entrevista. Per a establir l'estratègia a seguir, poden ser útils els suggeriments següents:

- L'entrevista ha de convocar-se en data, lloc i hora que possibilita l'assistència de la mare i del pare, o dels tutors legals.
- Ha de preparar-se amb antelació, demanant aquella informació que puga resultar útil per al seu desenrotllament: l'expedient de l'alumne o l'alumna, dades facilitades per la resta del professorat del grup, departament d'Orientació, etc.
- És convenient realitzar-la en un lloc còmode, que facilite la comunicació amb la família, i sobretot que evite interrupcions involuntàries. En el cas de disposar d'un lloc comú amb altres professors (per exemple, un departament), avisar-los amb antelació de la realització de l'entrevista.
- Explicar al començament de l'entrevista el seu objectiu, de manera clara i precisa.
- Facilitar en el seu transcurs la interacció i la comunicació amb la família, permetent-li que s'expressen amb llibertat, que pregunten tot el que desitgen.
- Quan es referisca a l'alumne o l'alumna, procurar ser positiu i evitar desqualificacions.
- Centrar-se en el tema de l'entrevista i usar un vocabulari senzill i adaptat a les famílies, explicant aquells termes tècnics que sorgisquen en el seu desenrotllament.
- Mantindre una actitud sincera i veraç, encara que el tema a tractar no resulte agradable, procurant ser prudent en els comentaris.

- És convenient prendre notes de les dades i aspectes més rellevants durant l'entrevista, que en permeten una anàlisi.
- Al finalitzar l'entrevista, el tutor o la tutora haurà de realitzar un resum dels temes tractats, dels acords i compromisos adquirits tant per ell/ella com per la família, procurant acabar amb un comiat cordial.

4. Avaluació

- ✓ El tutor o la tutora avaluaran l'entrevista a la seua finalització, arreplegant per escrit les dificultats que se li han presentat en la seua realització, i les millores a introduir en entrevistes futures.

5. Materials

A títol orientatiu es presenta un esquema temporal en la realització de l'entrevista, que arreplega les orientacions anteriors.

a) Fase de preparació: establir objectius, continguts i guió per al seu desenrotllament.

b) Fase de desenrotllament.

- Presentació i acollida a la família.
- Nucli de l'entrevista, on es produirà l'intercanvi d'informació.
- Desenllaç, amb els acords i compromisos establits.
- Comiat de la família.

c) Fase d'anàlisi i execució: d'avaluació de l'entrevista i disseny de les accions que requerisquen els acords i compromisos establits.

IV

Atenció a la diversitat

La diversitat entre les persones és un fet. Per això, el professorat atén les necessitats educatives que es deriven de les característiques pròpies de cada alumne i de cada alumna.

Els factors de la diversitat afecten aspectes de diferències individuals, com són la motivació, els interessos, els estils cognitius i les estratègies d'aprenentatge, les possibilitats sensorials i motrius, etc.

També es manifesten en diferències de grup, com les de gènere, les ètniques i les socioculturals.

L'objectiu d'este capítol és que els mateixos alumnes observen i valoren esta diversitat i, des d'esta nova perspectiva, construisquen una convivència més rica.

Els alumnes i les alumnes desenrotllen una sèrie d'estratègies per a resoldre determinades tasques, com poden ser els exercicis escrits. Estes estratègies les han anat adquirint, d'una manera més prompte informal, en estreta connexió amb els continguts curriculars. Correspon a cada professor treballar-les en classe, de manera que al mateix temps que deprenen una matèria puguen reflexionar sobre la seua manera de procedir en el dit aprenentatge.

Com deprens?

L'alumnat ha de conèixer i dominar determinades estratègies per a utilitzar-les en una situació concreta en el context escolar (per exemple en una prova d'avaluació), o bé en contextos extraescolars

(per exemple en les instruccions per a instal·lar o manejar un electrodomèstic o material informàtic). Activitats d'aprenentatge com la de seguir instruccions concretes transcendixen les mateixes matèries curriculars; per tant, és convenient incloure una activitat senzilla en la tutoria perquè puguen reflexionar sobre la seua manera de procedir quan realitzen este tipus de tasques. Al mateix temps, amb esta unitat es treballa el concepte que les persones no sols som diverses en aspectes externs palpables, sinó també en altres d'interns, com són les maneres de deprendre.

L'activitat que es proposa, a manera de test a l'ús, mostra d'una manera pràctica la importància que té seguir exactament les instruccions i els treballs suplementaris que comporta precipitar-se.

Esta unitat es pot desenrotllar en qualsevol curs de l'educació secundària obligatòria, si bé s'ha dissenyat per a primer i a realitzar en el primer trimestre, en una sessió.

1. Objectius

- ✓ Estimular els alumnes i les alumnes que reflexionen sobre les estratègies que utilitzen quan es tracta de seguir unes instruccions per a executar una tasca.
- ✓ Valorar que les persones presenten diferències individuals en aspectes relacionats amb el rendiment acadèmic.

2. Continguts

- 📄 Passe col·lectiu d'un test.
- 📄 Anàlisi de les dades obtingudes.

3. Desenrotllament

* El tutor o la tutora indica que se'n va a passar un test "d'Anàlisi de Potencial", insistint que no s'ha de parlar ni fer preguntes durant la prova. Insistix que quan cada u acabe el test no diga una sola paraula i es mantinga quiet i assegut en el seu lloc, mirant el seu test.

A continuació, repartix el test boca per avall indicant que se'ls done la volta i que es comence a un senyal seu.

Els alumnes van llegint les instruccions i es plantegen dos tipus de resposta. D'una banda, els més impulsius van contestant el test al mateix temps que lligen cada instrucció, amb la qual cosa es capfiquen en una sèrie de dibuixos, frases, operacions, etc., abans de llegir la instrucció final. D'altra banda, els més reflexius, seguint la primera instrucció al peu de la lletra, "llegir totes les instruccions abans de fer res, actuen acuradament i calmadament"; una vegada llegides totes les instruccions, escriuen el seu nom en el paper i conclouen la seua tasca. El tutor/la tutora ha d'estar molt atent perquè quan estos últims alumnes s'adonen que el test va amb segones intencions, per mitjà de gestos els indiquen que no comuniquen el seu descobriment als seus companys/es.

Una vegada han omplert tots el test, el tutor els arreplegarà i els dividirà en dos muntons segons s'hagen contestat correctament o no. A continuació, passa a explicar que l'objectiu del test consistix a advertir al subjecte que les instruccions han de seguir-se, així com dels problemes que comporta precipitar-se. Preguntarà qui ha realitzat només la instruc-

ció 2, i a un d'ells li demanarà que justifiqui el perquè.

A continuació, passarà a explicar que els més impulsius tendixen a donar la resposta més ràpidament i per tant cometem més errors, mentre que els més reflexius es prenen més temps per a respondre, pensen més les respostes i tenen menys errors. Així mateix, els indicarà que les persones presenten diferències individuals en impulsivitat-reflexivitat, com s'acaba d'apreciar. Esta impulsivitat no és el tret més adequat per a activitats com les que acaben d'exercitar; no obstant facilita tasques, com treballs en grup o debats.

4. Avaluació

- ✓ Cada alumne i alumna ha de ser capaç de reflexionar sobre les estratègies a l'executar diferents tasques.
- ✓ El tutor/a prendrà nota de les característiques del seu alumnat, respecte a la reflexivitat/impulsivitat, en funció de la resposta que hagen donat.

5. Materials

"TP" - Test d'Anàlisi de Potencial.

"TP" - TEST D'ANÀLISI DE POTENCIAL

SEGUISCA EXACTAMENT LES SEGÜENTS INSTRUCCIONS. NO HA DE PARLAR NI FER PREGUNTES DURANT LA PROVA. MIRE NOMÉS EL SEU PROPI TEST QUAN ACABE, NO DIGA NI UNA PARAULA I ESTIGA QUIET/A I ASSEGUT EN EL SEU LLOC.

1) Llija totes les instruccions abans de fer res. Actue acuradament i calmadament.

2) Escriga el seu nom en el marge superior dret d'este paper.

3) Faça un cercle al voltant de la paraula *nom* de la instrucció 2.

4) Dibuixe quatre xicotets quadros en el marge superior esquerre d'este paper.

5) Col·loque una X en cada un dels quatre quadrats.

6) Faça ara un cercle entorn de cada un dels quadrats.

7) Col·loque la seua firma en el marge inferior dret d'este paper.

8) Faça un cercle al voltant de cada paraula de la instrucció 7.

9) Col·loque una X majúscula en el marge inferior esquerre d'este paper.

10) Faça un triangle entorn de la X majúscula.

11) Multiplique, en la cara inversa del foli, 1234 per 5678.

12) Faça un rectangle entorn de la paraula *foli*, en la instrucció 9.

13) Si ha llegit vosté acuradament les instruccions fins ací, escriga en la línea següent: "He llegit les instruccions amb atenció".

.....

.....

14) Sume, en la cara inversa del foli, el resultat de la instrucció 11, amb la diferència 1234 i 5678.

15) Faça un cercle entorn del resultat de l'exercici de la instrucció, 14. Després, faça un quadrat entorn d'eixe cercle.

16) Llija ara novament amb molta atenció la instrucció 1.

17) Després d'haver llegit totes les instruccions acuradament, realitze només la instrucció 2.

UNITAT 13

En esta unitat es proposa introduir una activitat perquè l'alumne/a es pose en el lloc d'aquells altres companys/es que tinguen disminuïdes les seues possibilitats sensorials i motrius, i així puga reflexionar sobre la diversitat individual i educar-se en el respecte a les peculiaritats de cada estudiant.

Es pretén que l'alumnat reconega l'originalitat i la irrepetibilitat de cada un

dels seus companys, i valore els esforços que realitzen els que tenen menys possibilitats sensorials o motrius i els agents educatius implicats en la seua formació.

Si fores...

ticus implicats en la seua formació.

Després del desenrotllament d'esta unitat, gràcies a la informació obtinguda sobre les necessitats educatives de diversos alumnes i a la vivència d'algunes situacions quotidianes per a ells, es podrà observar en el grup una visió més àmplia i una millora de les actituds de camaraderia cap a estos alumnes.

Esta unitat es pot desenrotllar en qualsevol curs de l'educació secundària obligatòria, si bé s'ha dissenyat per a primer i a realitzar en el segon trimestre, al llarg d'una sessió.

1. Objectius

- ✓ Reflexionar sobre les necessitats educatives de determinats alumnes amb les seues possibilitats sensorials o motrius disminuïdes.
- ✓ Valorar els esforços que realitzen tant els alumnes amb menys possibilitats sensorials o motrius, com el professorat i el personal de suport.

2. Continguts

- 👉 Les diferències individuals i la seua atenció educativa.
- 👉 Posar-se en el lloc de l'altre com a canvi d'actituds.

3. Desenrotllament

* El tutor o la tutora explicarà breument les tasques que van a realitzar-se en classe.

A continuació quatre o cinc alumnes seran elegits per a representar, utilitzant la tècnica del *role-playing*⁽¹⁾, una sèrie de situacions de la vida escolar el protagonista de les quals estiga disminuït o impedit en algun aspecte sensorial o motriu. Es poden exercir papers com: alumne/a amb les cames lligades a la cadira, amb el braç dret (si és dextre/a) lligat a l'esquena, amb els ulls embenats, amb uns taps de cera en les orelles sense possibilitat d'expressar-se amb paraules, etc.

La resta de l'alumnat que no tinga paper assignat es distribuirà com a suport per a preparar la representació, donar la rèplica amb el paper de professors o companys, etc.

Després d'uns minuts de preparació, els actors representen una situació en què podrien trobar-se, assumint els rols assignats.

Els actors hauran sigut alligonats pel tutor/a perquè trien escenes que no ridiculitzen persones ni ferisquen sentiments i que intenten encarnar el paper el millor possible, aportant informació objectiva i procurant fer viure la situació. Mentre es representa l'escena, la resta del grup, en qualitat d'espectadors, estarà atent i respectuós.

L'escena no ha d'interferir-se ni interrompre's, isca com isca, fins que no s'haja transmés la informació necessària perquè la resta del grup pugua analitzar-la.

Després de la representació, els actors comentaran el que han fet i explicaran aquells aspectes que puguen no haver quedat clars.

A continuació, el públic anirà expressant les seues opinions, dema-

⁽¹⁾ Per a més informació d'esta tècnica de dinàmica de grups, pot consultar-se el glossari.

nant aclariments i aportant els seus punts de vista. El tutor/a aprofitarà els comentaris realitzats per a subratllar tot allò referit a les actituds, criteris i expectatives, així com la versemblança de la situació.

Es procedix successivament amb les altres representacions, cuidant el tutor/a què el tema no se n'isca dels límits respectuosos i procurant que realment es provoquen canvis d'actitud de l'alumnat.

4. Avaluació

- ✓ Els alumnes al finalitzar les representacions manifestaran les seues opinions i actituds sobre l'atenció a la diversitat abans i després de l'activitat.
- ✓ El tutor o la tutora prendrà nota de les actituds del grup i de determinats subgrups i valorarà si ha de seguir treballant determinats aspectes actitudinals amb el seu alumnat col·lectivament i individualment.

5. Materials

En principi, no cal cap material específic per al desenrotllament d'esta activitat, si bé els seus resultats són més fructífers si s'utilitza un suport amb material realista com puga ser una cadira de rodes, croses, bastó (d'invident), ulleres negres, casset amb cinta amb soroll blanc per a emmascarar sons i amb cascos, etc., així com material figuratiu propi de l'aula de teatre per a la posada en escena de les representacions.

Esta unitat planteja avançar en una educació intercultural que trenque amb la discriminació ètnica i racial.

Es tracta d'un tema que ha d'incidir en el Projecte Educatiu del Centre i en el

Projecte Curricular de l'Etapa. Ací es proposa esta unitat a manera d'exemple de com pot ser enfocada des de la tutoria l'educació intercultural.

Altres pobles, altres cultures

L'estudi d'altres cultures pot servir perquè l'alumnat desenrotlle actituds i valors que milloren la seua consideració i respecte d'aquells companys/es diversos per pertànyer a una altra ètnia o cultura.

En esta unitat es pretén diferenciar els conceptes de cultura i marginalitat a través de la constatació que els membres d'altres cultures en contextos pròxims no compartixen les oportunitats econòmiques, educatives i de participació.

Esta unitat es pot desenrotllar en qualsevol curs de l'educació secundària obligatòria, si bé s'ha dissenyat per a primer i a realitzar en el segon trimestre, al llarg d'una sessió.

1. Objectius

- ✓ Posar en crisi els conceptes previs que té l'alumnat sobre altres cultures.
- ✓ Conèixer elements diferenciadors d'altres cultures i els seus valors.
- ✓ Valorar i apreciar l'esforç que es realitza per a atendre la diversitat cultural de l'alumnat.

2. Continguts

📌 Característiques diferenciadores de la cultura gitana.

3. Desenrotllament

El tutor o la tutora introduirà unes breus idees sobre la realitat intercultural d'Espanya, els drets reconeguts en la Constitució Espanyola i el concepte de cultura.

a) En primer lloc, esbossarà breument la història espanyola recalcant que som el "cresol de diverses cultures". Explicarà que sobre la base ibera, celta i tartèssia es van anar assentant els fenicis, grecs i cartaginesos, els romans, els sueus, vàndals, alans i visigots, els jueus, musulmans i els gitanos. Cada poble ha aportat la seua llengua i cultura, configurant l'Espanya actual.

b) A continuació, llegirà el preàmbul de la Constitució Espanyola i els articles 14 i 27, valorant el dret a la diferència.

Preàmbul:

"La Nació espanyola, amb el desig d'establir la justícia, la llibertat i la seguretat i de promoure el bé de tots els qui la integren, en ús de la seua sobirania, proclama la seua voluntat de:

* Garantir la convivència democràtica dins de la Constitució i de les lleis conforme a un orde econòmic i social just.

* Consolidar un Estat de Dret que assegure l'imperi de la llei com a expressió de la voluntat popular.

* Protegir tots els espanyols i pobles d'Espanya en l'exercici dels drets humans, les seues cultures i tradicions, llengües i institucions.

* Promoure el progrés de la cultura i de l'economia per a assegurar a tots una qualitat de vida digna.

* Establir una societat democràtica avançada, i

* Col·laborar en l'enfortiment d'unes relacions pacífiques i de cooperació eficaça entre tots els pobles de la Terra".

Article 14

Els espanyols són iguals davant de la llei, sense que pugui prevaldre discriminació alguna per raó de naixença, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social.

Article 27

1. Tots tenen el dret a l'educació. Es reconeix la llibertat d'ensenyament.

2. L'educació tindrà com a objecte el ple desenrotllament de la personalitat humana en el respecte als principis democràtics de convivència i als drets i a les llibertats fonamentals.

3. Els poders públics garantixen el dret que assistix els pares perquè els seus fills reben la formació religiosa i moral que estiga d'acord amb les seues conviccions.

4. L'ensenyament bàsic és obligatori i gratuït.

5. Els poders públics garantixen el dret de tots a l'educació, per mitjà d'una programació general de l'ensenyament, amb la participació efectiva de tots els sectors afectats i la creació de centres docents.

6. Es reconeix a les persones físiques i jurídiques la llibertat de creació de centres docents, dins del respecte als principis constitucionals.

7. Els professors, els pares i, si és el cas, els alumnes intervindran en el control i en la gestió de tots els centres sostinguts per l'Administració amb fons públics, en la forma que la llei establisca.

8. Els poders públics inspeccionaran i homologaran el sistema educatiu per a garantir el compliment de les lleis.

9. Els poders públics ajudaran aquells centres docents que reunisquen els requisits que la llei establisca.

10. Es reconeix l'autonomia de les universitats, en la forma que la llei establisca.

c) Finalment, llegirà la definició de *cultura* del *Diccionari Valencià* de la Generalitat Valenciana:

"Cultura és el conjunt de tradicions (literàries, historicosocials i científiques) i de formes de vida (materials i espirituals) d'un poble, d'una societat o de tota la humanitat"

Després d'estes primeres exposicions, intentarà diferenciar, amb l'ajuda dels seus alumnes, la cultura gitana de la cultura majoritària en l'estat, en una taula com la següent:

Àmbit	Cultura gitana	Cultura majoritària
Estructura familiar. ○ Papers home/dona. ○ Jerarquia/igualtat.		
Sistema econòmic ○ Població activa/desocupació ○ Treball autònom/dependent		
Llengua		
Tradicions i creences		
Música		

Els alumnes i les alumnes aportaran les idees que sorgisquen dels seus propis esquemes. El tutor/la tutora anirà desgranant dades objectives que posaran en crisi estos esquemes.

Respecte a l'estructura familiar, en la família gitana els papers entre l'home i la dona estan molt més diferenciats que en les famílies no gitanes. Sol ocórrer que la dona gitana està subordinada als seus pares i als seus germans en la seua vida de fadrina, i al seu marit quan es casa.

Entre els gitanos, els caps són els patriarques i els "tios", gitanos d'edat que són respectats pels altres. És una societat molt més jerarquitzada però també més solidària, que la no gitana.

Respecte al sistema econòmic, les dades són significativament diferenciades: mentre en la societat no gitana treballa el 52% de la població activa i la desocupació està sobre el 16%, en la gitana la taxa de desocupació es duplica, i quant als empleats, molts d'ells són temporers o estan subempleats. Al seu torn, la resta de la societat, el 77% treballa per compte alié i el 23% és autònom, mentre que en la gitana estes dades s'invertixen.

La llengua gitana o romanó deriva del sànscrit. El caló és un dialecte dels gitanos espanyols. Algunes paraules gitanes s'han introduït en el nostre llenguatge, com ara *xaval*, *gachí*, *currelo*, *parné*, *pinrel*, etc.

Les tradicions estan molt arrelades en el poble gitano. El patriarca és l'encarregat d'interpretar la llei tradicional i vetlar per ella. És un deure d'assistir als batejos, les bodes i els enterros. Quan un familiar està malalt s'està obligat a visitar-lo. Per a ells, els morts poden intervindre en la vida dels vius castigant els que incomplixen la llei gitana.

Amb les seues aportacions musicals han contribuït a conformar el flamenc i altres músiques producte del mestissatge d'este, les quals han influït profundament en la música espanyola.

En fi, una cultura pròpia que s'ha desenrotllat a Espanya durant cinc segles i que persisteix en els seus elements fonamentals, i que xoca amb els currículums, els horaris i la disciplina escolar. Per això, el paper dels educadors és difícil per a poder cobrir les necessitats educatives del seu alumnat, respectant la cultura gitana.

El tutor/a conclourà la seua exposició invitant l'alumnat a reflexionar sobre el tema, insistint que les necessitats educatives de l'alumnat gitano no són només d'indole cultural, sinó que es deriven a vegades de la seua marginació i exclusió social, i inclús de pobresa.

4. Avaluació

✓ El tutor/a demanarà a l'alumnat que escriga en una quartilla algun element diferenciador de la cultura gitana que no coneixia abans de la sessió.

5. Materials

Com a consulta del tutor/a i de l'alumnat pot servir el material "Cultura Gitana. Propostes per a un treball intercultural en l'escola", editat per la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència en 1989, en el qual ens hem basat en part per a l'elaboració d'esta activitat.

V

Habilitats socials

Les habilitats socials tenen una gran importància en la vida de les persones, ja que faciliten les relacions socials positives, que són una de les majors fonts d'autoestima i benestar personal. D'altra banda, la competència social d'un subjecte contribuïx de forma significativa en la seua competència personal, l'èxit personal i social pareix estar més relacionat amb els processos de socialització i les habilitats interpersonals que amb les habilitats cognitives i intel·lectuals.

Les habilitats socials són conductes depreses que faciliten la relació amb els altres, la reivindicació dels drets propis sense negar els drets dels altres i que faciliten la comunicació emocional i la resolució de problemes. Deprendre i desenrotllar estes habilitats en un mateix és fonamental per a aconseguir unes òptimes relacions amb els altres.

Amb esta unitat es pretén afavorir el desenrotllament d'habilitats socials de comunicació en públic. Hi ha alumnes que mostren una bona capacitat per a la comunicació i relació social. No obstant, a altres els costa relacionar-se, i requereixen entrenament tant en la comprensió dels mecanismes de la relació social com en el seu exercici.

Exposem les nostres idees

elogis dels altres.

Entre les habilitats per a la comunicació social es proposa que es treballen les de saber exposar un tema en públic, cuidant la forma i el contingut; saber escoltar prestant atenció i mostrant interès; participar en les activitats de grup; i també saber elogiar i aprovar el que els altres fan bé i saber rebre

Esta unitat s'ha de desenrotllar una vegada s'ha estructurat mínimament el grup, s'han establert normes comunes i s'ha treballat la resolució de problemes, per a fomentar la participació d'aquells alumnes que per la seua timidesa o altres característiques personals tenen dificultats per a comunicar-se. Al seu torn, ajuda a crear un clima en el grup de reforçament de les actituds comunicatives i de cortesia cap al qual parla. L'entrenament en habilitats socials, tals com exposar, escoltar i participar, ajuda al funcionament del grup-classe en les altres sessions de tutoria i també en les altres activitats en què interactuen els seus membres.

Esta unitat es pot desenrotllar en qualsevol curs de l'educació secundària obligatòria, si bé s'ha dissenyat per a tercer de la mencionada etapa educativa i a realitzar en el primer trimestre, al llarg de dos sessions.

1. Objectius

- ✓ Entrenar els mecanismes bàsics que intervenen en l'exposició d'un tema.
- ✓ Fomentar les actituds positives del que escolta.

2. Continguts

- Les tècniques d'exposició i argumentació d'un tema: la veu, l'entonació, les pauses, la postura corporal, els gestos, la mirada....
- L'observació activa i participativa, la retroalimentació de la pràctica.

3. Desenrotllament

Primera sessió

* En primer lloc, es presentarà l'activitat, indicant què se'n va a treballar en les sessions, els seus objectius i metodologia. Una vegada aclarits els dubtes, el tutor o la tutora passarà a l'explicació dels mecanismes bàsics que intervenen en l'exposició d'un tema.

* El tutor o la tutora els explicarà la importància dels mecanismes formals d'una exposició argumentada. Per a això, farà una demostració d'uns cinc minuts sobre un tema de la seua elecció. En esta demostració subratllarà la importància d'una postura corporal comunicativa, com presentar-se abans de començar l'exposició, els gestos que l'acompanyen, l'entonació, l'enunciat del tema, la mateixa fluïdesa de l'exposició i la conclusió final.

* En la pissarra escriurà un guió de l'exposició, subratllant les paraules en què cal posar èmfasi, marcant les pauses (o), l'entonació (? !) els gestos, etc.

* A continuació, dirà als alumnes que preparen ells mateixos un tema per a exposar-lo més endavant. Per a això, indicarà que escriuen un guió d'una exposició de tres minuts en què es marquen les pauses, l'entonació, els gestos, etc. El tutor tindrà preparats una sèrie de temes per a aquells alumnes a qui no se'ls n'ocórrega cap, des dels més senzills (explicar per què li ha agradat una pel·lícula o un programa de televisió...) fins a altres de més compromesos (parlar d'ecologia a una societat de caçadors, convèncer a l'associació de pares d'alumnes perquè financie el viatge de fi de curs...).

La resta de la sessió es dedicarà a assajar per parelles l'exposició.

Segona sessió

* Els alumnes ja han preparat el seu guió, han assajat per parelles. El tutor/a els explicarà que alguns d'ells eixiran a exposar i seran gravats en vídeo, indicant-los que mentre u exposa, la resta de la classe haurà de romandre en actitud d'escolta activa i respectuosa.

* Una vegada donades les instruccions, els dirà a quatre alumnes que, successivament, exposaran el seu tema, procurant que dos d'ells siguin dels que tinguen menys desenrotllada esta habilitat. Després de l'exposició, gravada en vídeo pel tutor/la tutora, este/a indicarà al grup que van a passar-se un per un els quatre vídeos, i després de cada exposició alguns dels alumnes del públic a indicació del tutor o la tutora valoraran en positiu algun aspecte concret de l'exposició: gest, entonació, expressió, argument, etc.

* Una vegada conclosa la roda dels quatre, si hi haguera temps o es dedicara alguna sessió addicional, es podria continuar amb altres grups de quatre alumnes.

4. Avaluació

- ✓ Els alumnes i les alumnes que hagen exposat hauran d'indicar el seu grau de satisfacció en l'activitat.
- ✓ El tutor o la tutora valorarà l'èxit obtingut pels alumnes que hagen exposat en públic.

5. Materials

Càmera de vídeo.
Pissarra.

Una societat avançada requerix que els seus professionals qualificats treballen en equip. Estos equips de treball contínuament han de prendre decisions que són responsabilitat del grup en el seu conjunt, i per tant han de ser assumides per cada un dels seus membres.

Consensuem

Una forma usual de prendre decisions consistix en la votació, a través de la qual la majoria imposa el seu criteri

a costa de part dels seus membres, per la qual cosa es corre el risc que estos últims no assumisquen la decisió. Per a evitar estos efectes indesitjables s'aconsejarà prendre decisions per consens. Amb això, s'aconsegueix un nivell major de participació i de compromís per part del grup. El consens es produïx en la presa de decisions quan totes les persones que intervenen assumixen la decisió final com si fóra la seua pròpia. El consens requerix molta comunicació, plena participació i implicació de tots davant de qualsevol dificultat que sorgisca com a conseqüència de l'elecció presa.

El treball en equip és un instrument bàsic en els processos d'ensenyança i aprenentatge, i a més prepara l'alumnat per al seu futur professional. Al seu torn, el treball en equip és susceptible de ser objecte d'aprenentatge en l'aula i especialment adequat per a les activitats de tutoria. Un dels continguts bàsics per a aprendre a treballar en equip és el de la presa de decisions per consens.

Esta unitat es pot desenrotllar en qualsevol curs de l'educació secundària obligatòria, si bé s'ha dissenyat per a segon, a realitzar al llarg del curs, en una sessió.

1. Objectius

- ✓ Comparar els resultats obtinguts quan es prenen decisions de manera individual o en grup.
- ✓ Conèixer els avantatges i dificultats del treball en grup.

2. Continguts

🏠 Joc de la NASA

3. Desenvolupament

EXERCICI NASA

Es reuneix a tot el grup i es llig el següent:

Formeu part de la tripulació d'una nau espacial que ha arribat a la cara il·luminada de la Lluna, amb dificultats en l'allunatge. Heu de reunir-vos amb la nau d'abastiment que ha arribat en bones condicions a la Lluna, però que està a uns 350 km de distància. Durant el vostre allunatge gran part de l'equip va quedar inservible i ja que la supervivència de la tripulació depèn de poder arribar a la nau nodrissa, els articles més crítics han de ser triats per a emportar-vos-els".

A continuació s'enumeren els articles que van quedar intactes després de l'allunatge.

- Caixa de mistos.
- 1 llanda d'aliment concentrada.
- 20 m de corda niló.
- 300 m² de tela de paracaiguda.
- 1 unitat portàtil de calefacció.
- 2 pistoles de calibre 45.
- 1 caixa de llet en pols.
- 2 bombones d'oxigen de 50 kg.
- 1 mapa estel·lar (de la constel·lació llunar).
- 1 bot pneumàtic amb botella de CO₂.
- 1 brúixola magnètica.
- 25 litres d'aigua.
- Bengala de senyals.
- Farmaciola de primers auxilis amb xeringues.
- Receptor-transmissor FM accionat amb energia solar.

"La vostra tasca consisteix a classificar eixos articles d'acord amb la seua importància i utilitat per a ajudar-vos a arribar al punt de trobada amb la nau nodrissa.

S'ha de posar un 1 en l'article més important, un 2 en el que seguix en importància i així successivament fins al número 15, que és el de menys importància i utilitat per a ajudar-vos en el viatge."

S'entrega a cada un dels alumnes el full d' anotació individual del JOC DE LA NASA indicant-los que disposen de 10 minuts, com a màxim, per a la realització individual i en silenci de la tasca. Han d'anotar les seues respostes en la casella denominada "puntuació individual".

Acabat el temps, el/la professor/a tutor/a dividirà als alumnes en grups de treball de sis a huit persones.

Per mitjà d'un procés de presa de decisions en grup, han de realitzar de nou la tasca, anotant les respostes en la casella denominada "puntuació grup". Disposaran de 30 minuts.

Esgotat el temps, el/la professor/a tutor/a indicarà les respostes correctes, llegint el full de puntuació i motius de la NASA, que hauran de ser anotades en la casella "puntuació NASA" del full d' anotació individual.

A continuació explicarà les normes per a la puntuació de l'exercici:

1. Anotar la diferència entre cada resposta individual i la correcta de la NASA.

2. Sumar estes diferències per a obtindre el total de diferències entre la puntuació individual i la de la NASA.

3. Sumar el total de diferències de tots els membres del grup i dividir-la pel nombre de membres per a arribar a la mitjana.

4. Anotar la diferència entre cada resposta del grup i la resposta de la NASA.

5. Sumar estes diferències per a obtindre el total de diferències entre la puntuació del grup i la de la NASA.

6. Comparar la puntuació mitjana amb la del grup.

La valoració de les puntuacions és la següent:

0 - 20	Excel·lent
20 - 30	Bé
30 - 40	Regular
40 - 50	Fluix
Més de 50	Pobre

4. Avaluació

- ✓ El/la professor/a tutor/a fomentarà un col·loqui amb els alumnes, comparant els resultats individuals amb els obtinguts pels grups, que se suposa que hauran d'aproximar-se més a la solució donada per la NASA.
- ✓ També es comentaran els esforços de cooperació realitzats, la flexibilitat per a canviar els propis punts de vista i les actituds que van facilitar o van bloquejar el canvi.

5. Materials

Joc de la NASA: full d' anotació individual (una per alumne). Joc de la NASA: full de puntuació i motius de la NASA

JOC DE LA NASA: FULL DE PUNTUACIÓ INDIVIDUAL

Articles	Puntuació individual	Puntuació grup	Puntuació NASA	Diferència NASA-individu	Diferència NASA-grup
Caixa de mistos					
1 llanda d'aliment concentrada					
20 m de corda niló					
300 m ² de tela de paracaiguda					
1 unitat portàtil de calefacció					
2 pistoles de calibre 45					
1 caixa de llet en pols					
2 bombones d'oxigen de 50 kg					
1 mapa estel·lar (de la constel·lació llunar)					
1 bot pneumàtic amb botella de CO ₂					
1 brúixola magnètica					
25 litres d'aigua					
Bengala de senyals					
Farmaciola de primers auxilis amb xeringues					
Receptor-transmissor FM accionat amb energia solar					
TOTAL diferència					

JOC DE LA NASA: PUNTUACIÓ I MOTIUS DE LA NASA

Articles	Puntuació	Motiu d'elecció per la NASA
Caixa de mistos	15	No hi ha oxigen
1 llanda d'aliment concentrada	4	Poden resistir algun temps sense menjar
20 m de corda niló	6	Per a superar dificultats del terreny
300 m ² de tela de paracaiguda	8	Per a transport
1 unitat portàtil de calefacció	13	El costat il·luminat és calent
2 pistoles de calibre 45	11	Utilitat per a la propulsió
1 caixa de llet en pols	12	Necessita aigua
2 bombones d'oxigen de 50 kg	1	No hi ha aire en la Lluna
1 mapa estel·lar (de la constel·lació llunar)	3	Necessari per a l'orientació
1 bot pneumàtic amb botella de CO ₂	9	Protecció o transport
1 brúixola magnètica	14	El camp magnètic de la Lluna és distint
25 litres d'aigua	2	Difícil sobreviure sense ella
Bengala de senyals	10	No hi ha oxigen
Farmaciola de primers auxilis amb xeringues	7	Pot ser útil, les agulles innecessàries
Receptor-transmissor FM accionat amb energia solar	5	Per a la comunicació

El funcionament dels grups humans requereix posar en marxa mecanismes que faciliten el desenvolupament individual de cada un dels seus membres i tindre unes pautes d'actuació comuna. El grup funciona millor després d'una experiència que requereix aspectes de planificació, col·laboració i execució.

Construïm una torre

En esta unitat proposem una experiència dirigida a la consecució d'un objectiu comú per a tot el grup. Per a això es requereix als seus membres que siguin capaços de desenvolupar una sèrie d'habilitats socials,

tals com capacitat de participar, seguir instruccions prèviament pactades, disculpar-se o convèncer els altres. Estes habilitats corresponen a la proposta que realitza Goldstein en la seua obra *Habilitats socials i autocontrol en l'adolescència*.

Esta unitat es pot desenvolupar en qualsevol curs de l'educació secundària obligatòria, si bé s'ha dissenyat per a segon, a realitzar en una sessió en el segon trimestre.

1. Objectius

✓ Dissenyar i elaborar en grup un projecte comú.

Adquirir habilitats socials: capacitat de participar, seguir instruccions prèviament pactades, disculpar-se i convèncer els altres.

2. Continguts

🔗 - Construcció d'una torre sense cap tipus de suport o contrapès, amb els materials facilitats pel tutor o la tutora.

3. Desenvolupament

* Abans d'iniciar l'activitat, el tutor o la tutora ha d'explicar al grup que l'important ja no és només la construcció de la torre, sinó també els processos previs necessaris per a la seua realització. El grup es dividix en equips de sis alumnes com a màxim, on un d'ells realitzarà la funció de supervisor de treball.

* Els equips disposaran de 20 minuts per a realitzar els processos previs a la construcció, (disseny, esbossos, etc.); així com l'assignació de les tasques als membres de l'equip. Es facilitarà a cada equip el material que s'indica en l'apartat 5. L'equip haurà d'actuar amb la lògica d'una empresa que disposa d'escassos recursos, i per tant ha d'aprofitar-los al màxim. La fase de planificació és de summa importància per a realitzar el treball amb èxit.

* Abans d'iniciar la construcció cada equip haurà de reflectir en el quadro següent la previsió en la realització de la tasca:

	Previsió	Resultat	Diferència
Altura de la torre (en cm)			
Creativitat/Originalitat (valor d'1 a 10)			
Quantitat d'ús de material (tot, 3/4, 1/2...)			
Temps de realització (fins a 30 m)			

* Passat el temps de disseny, cada equip disposarà de 30 minuts per a l'execució de l'obra. Cada torre es construirà a partir del sòl sense comptar amb cap tipus de suport.

Els equips, a mesura que finalitzen el seu treball completaran el quadro amb les dades corresponents al resultat i la diferència amb la previsió.

* Una vegada completat el quadro, cada equip avaluarà i exposarà al grup les desviacions produïdes amb els processos previs, intentant arribar a conclusions que puguin ajudar a millorar la cohesió tant de l'equip com del grup en general, gràcies a l'adquisició d'aquelles habilitats socials utilitzades durant la realització de l'activitat. Pot resultar útil gravar l'activitat en vídeo, per a posteriorment vore-ho i comprovar el repar-

timent de tasques, el comportament dels membres de l'equip, etc.

4. Avaluació

✓ En esta unitat s'avaluarà l'aplicació per part dels distints equips de les habilitats socials proposades, junt amb altres que puguen haver sorgit durant la realització del treball. Pot ajudar a conèixer el grup observar situacions tals com qui és líder, qui actua per iniciativa pròpia, etc.

5. Materials

Per a cada grup de sis alumnes, es facilitarà:

Una grapadora.

Dos-centes grapes.

Folis (reciclat): cinc per a la fase de disseny i vint per a la fase de construcció.

VI

Tècniques d'aprenentatge

Els processos d'ensenyar a pensar i d'ensenyar a aprendre són mecanismes que afavorixen el coneixement d'un mateix, ajuden l'alumnat a identificar-se i a diferenciar-se dels altres.

Saber aprendre s'ha convertit en una necessitat en la societat actual, en la qual l'actualització contínua és ineludible per a tots, des dels treballadors no qualificats als professionals especialitzats, des dels estudiants als docents, perquè els coneixements i les tecnologies evolucionen a una velocitat que convertix en obsolet en poc de temps qualsevol cicle d'estudi o d'activitat.

Este capítol inclou tècniques del pensament que servixen més que per a transmetre informació, per a estimular la creativitat i la capacitat d'orientació autònoma, les habilitats personals del pensament i també la capacitat de col·laborar amb els altres. En suma, es tracta ací de capacitar els alumnes i les alumnes per a "aprendre a aprendre".

Amb esta unitat pretenem que l'alumnat del grup desenrotlle una sèrie d'activitats que li ajuden a tindre un millor coneixement de si mateix i del seu rendiment acadèmic, analitzant i explicant els seus èxits i fracassos d'índole acadèmica, i, per tant, facilitant-li instruments de capacitat i control en el seu procés d'aprenentatge.

Què tal l'hem fet?

Per a poder aconseguir l'objectiu d'orientar l'alumnat en els aspectes acadèmics i professionals, treballarem l'autoconeixement. Ja que l'alumne i l'alumna són els principals agents del procés d'ensenyança-aprenentatge, este contingut suposa el primer pas perquè inicien un coneixement de si mateixos, tant en aspectes acadèmics, tal com es planteja en esta unitat, com en altres àmbits.

La informació que així obtinguen sobre les seues característiques personals, capacitats, valors, actituds, interessos, aspiracions, motivacions, etc. els ajudaran a desenrotllar un autoconcepte el més precís possible, imprescindible per a afrontar el procés de presa de decisions.

La informació que així obtinguen sobre les seues característiques personals, capacitats, valors, actituds, interessos, aspiracions, motivacions, etc. els ajudaran a desenrotllar un autoconcepte el més precís possible, imprescindible per a afrontar el procés de presa de decisions.

Esta unitat es pot desenrotllar en qualsevol curs de l'educació secundària obligatòria, si bé l'hem dissenyat per a tercer i a realitzar en el primer trimestre, al llarg de dos sessions.

1. Objectius

- ✓ Obtindre dades que puguen servir de punt de referència per a posteriors decisions.
- ✓ Proposar la reflexió tant individual com de grup sobre aspectes acadèmics rellevants.

2. Continguts

- 👉 Autoavaluació utilitzant un instrument d'arreglegada de dades acadèmiques.
- 👉 Anàlisi de les dades obtingudes.

3. Desenrotllament

a) Primera sessió:

- * El tutor o la tutora realitzarà una breu explicació de les tasques que van a realitzar-se en la classe.
- * Resposta individual al qüestionari durant 15 minuts.
- * Treball en xicotet grup, utilitzant la tècnica de dinàmica de grups Philips 6/6(1). Cada alumne llig les seues contestacions i el secretari del grup les registra en el full resum. Este treball es pot fer en uns 20 minuts.
- * Posada en comú. Lectura i valoració dels resultats de cada grup. El delegat o la delegada, amb ajuda del tutor o de la tutora, van resumint els aspectes que poden arreglegar-se en un informe-síntesi que servirà per a la següent sessió d'avaluació.

b) Segona sessió:

- * El tutor o la tutora, utilitzant l'informe-síntesi obtingut en la primera sessió, trasllada al grup, per mitjà de la tècnica de grup de discussió ⁽¹⁾, les dades, recalcant les mesures per a superar les dificultats i els compromisos de l'alumnat per a superar-les. Es propiciarà la participació dels alumnes i de les alumnes, buscant sobretot l'adquisició d'actituds positives.

4. Avaluació

- ✓ Es considerarà que s'han aconseguit els objectius d'esta unitat per a cada alumne i alumna si és capaç d'elaborar una relació d'aspectes individuals que permeten determinar en activitats futures l'evolució individual de l'alumnat.
- ✓ Valorar si cada alumne i alumna ha de ser capaç de reflexionar sobre la seua situació inicial, en l'àmbit acadèmic.

5. Materials

Qüestionari d'autoavaluació.

⁽¹⁾ Per a més informació d'esta tècnica de dinàmica de grups, pot consultar-se el glossari.

QÜESTIONARI D'AUTOAVALUACIÓ

Alumne/a:

Curs:

Grup:

Tutor/a:

Data:

1. Està sent este curs com jo esperava?

Sí

No

No sé

Per què ?

2. Les àrees i matèries de major dificultat per a mi són:

Àrea 1:

Àrea 3:

Àrea 5:

Àrea 2:

Àrea 4:

Àrea 6:

3. Assenyala els problemes que et plantegen estes àrees :

ÀREES

		1	2	3	4	5	6
* No entenc els continguts.							
* Tinc dificultat per a realitzar les activitats.							
* Em molesten els meus companys i no puc seguir la classe.							
* El llibre de text em resulta complicat.							
* Preste escassa atenció a les explicacions de classe.							
* Estudie poc.							
* No comprenc les explicacions de classe.							
* Participo poc en les activitats de grup.							
* Quan em pose a estudiar no sé per on començar.							
* Altres (indica-les):							

4. A continuació, et proposem una sèrie d'activitats que pots fer i que van dirigides a millorar el teu rendiment acadèmic, en general. Tria aquella o aquelles que consideres que has de començar a aplicar-te:

- 1. Preguntar, quan no comprenc alguna cosa.
- 2. Repassar allò que s'ha explicat en classe.
- 3. Participar més en les activitats de classe.
- 4. Estar més atent a les explicacions.
- 5. No fer cas als que molesten.
- 6. Organitzar el meu temps d'estudi (casa, classe).
- 7. Altres.

5. Ordena les activitats anteriors, segons el teu orde de necessitat en la resolució dels teus problemes acadèmics:

- 1. _____
- 2. _____
- 3. _____
- 4. _____
- 5. _____
- 6. _____
- 7. _____

L'adquisició de nous coneixements requereix la posada en funcionament de diferents tècniques d'aprenentatge. Els alumnes i les alumnes n'utilitzen algunes en determinades àrees o matèries, però no són capaços de traslladar-les a altres de diferents. No obstant, certes tècniques d'aprenentatge utilitzades per l'alumnat

en determinades àrees, sí que poden ser aplicades per a l'adquisició d'altres coneixements, permetent d'esta manera un aprenentatge polivalent.

Saber preguntar

La tutoria pot suposar un espai en el qual els alumnes i les alumnes adquireixen distintes tècniques d'aprenentatge que puguen desenrotllar i aplicar en totes i cada una de les diferents àrees i matèries del currículum.

Una de les principals activitats dels sers humans des d'edats primerenques consistix a preguntar-se sobre el món que els rodeja. Es pretén que l'alumnat, ja de per si capaç de preguntar, ho faça d'una forma més sistemàtica, especialment en les àrees i matèries que componen el seu currículum.

Esta unitat es pot desenrotllar en qualsevol curs de l'educació secundària obligatòria, adaptant la complexitat dels materials al curs. És convenient realitzar-la en el primer trimestre.

1. Objectius

- ✓ Desenrotllar la capacitat d'aprenentatge de l'alumnat.
- ✓ Aplicar la tècnica de "saber preguntar" en les distintes àrees i matèries.

2. Continguts

📌 Tècnica de treball intel·lectual: saber preguntar.

3. Desenrotllament

* El tutor o la tutora al presentar la unitat insistirà que la seua importància no està a respondre les preguntes, sinó a dependre a preguntar. Plató assenyalava que "si s'interroga bé els hòmens, fent bé les preguntes, estos descobriran per si mateixos la veritat sobre les coses".

A fi de fer-la més accessible als alumnes i les alumnes, esta tècnica es presenta utilitzant al seu torn preguntes.

* Què s'ha de saber sobre la tècnica?

- Les respostes que s'obtenen de les preguntes que es formulen permeten conèixer millor el món que ens rodeja.

- El fet de preguntar convertix l'alumne o l'alumna en subjectes del seu propi aprenentatge i no en simple receptor d'informació.

- Nombrosos avanços científics s'han aconseguit gràcies a la capacitat de preguntar-se qüestions tals com: per què és així..., com funciona..., què passaria si...

- "Saber preguntar" és una tècnica de treball intel·lectual, per mitjà de la qual prestem atenció a tot allò que se'ns mostra, obligant-nos a respondre.

* Què cal fer per a dependre esta tècnica?

1. Cal acostumar-se a preguntar de manera sistemàtica. Per a això, es deu:

- Mantindre una actitud interrogant sobre el que ens rodeja.
- Transformar en preguntes aquells títols o temes que ens interessen.
- Els gràfics, mapes, fotografies, etc. ajuden a suggerir preguntes.
- Anotar preguntes a mesura que es vaja llegint o escoltant.
- Utilitzar sempre els interrogants: què, com, quan, per què, qui, on.

2. Les preguntes permeten obtindre detalls del que ens rodeja, per la qual cosa han de dirigir-se a:

- Les idees fonamentals que ens volen comunicar.
- Aspectes i punts concrets dels quals volem obtindre resposta.
- El procés d'aprenentatge, en general, a través de preguntes com: entenc el que m'expliquen?, estic assimilant el que em diuen?, resulta

difícil?, per què ocorre?, etc.

- La situació en què es troba l'alumne o l'alumna, a través de qüestions com què estic fent?, què diu el professor?, etc.
- La seua actitud amb preguntes del tipus: m'interessa dependre?, per què no atenc?, etc.

* Com ha d'aplicar-se la tècnica?

Es proposa distints exercicis de complexitat creixent, podent utilitzar-se en diverses sessions de tutoria, a criteri del tutor o de la tutora i del grup d'alumnes.

a) Preguntar a partir d'un text escrit, en tres fases

- 1.- Seleccionar un paràgraf d'un tema d'interés per al grup.
- 2.- Cada alumne o alumna formula individualment una pregunta sobre el text.
- 3.- Entre totes les preguntes se selecciona aquella que es considera que està millor formulada, raonant si convé per què.

Este procediment permet la seua aplicació a distintes àrees i matèries del currículum.

b) Preguntar a partir d'una conferència, en tres fases

- 1.- El tutor o la tutora, o un grup d'alumnes, elegix un tema d'interés per a l'alumnat, sobre el qual realitzarà una breu explicació (10 i 15 minuts).
- 2.- Els alumnes i les alumnes van redactant preguntes escrites a mesura que es desenrotlla l'exposició, sense interrompre, i ajustant-se als seus continguts.
- 3.- Una vegada finalitzada l'exposició, es lliguen totes les preguntes, realitzant una selecció d'aquelles que millor s'ajusten a allò que s'ha exposat, indicant la raó de la seua selecció.

c) L'art de preguntar, en general

Suposaria l'última fase en el procés d'adquisició de la tècnica de "saber preguntar". Es partix d'un tema, objecte o element desconegut pels alumnes i les alumnes, però susceptible de ser comprés a través de preguntes; per exemple, el contingut d'un llibre. Es demana que durant una setmana vagen pensant i redactant tot tipus de preguntes

que se'ls ocórrega sobre l'element elegit.

En una sessió de tutoria, se seleccionaran aquelles preguntes que servixen per a explicar l'objecte d'estudi. Una vegada realitzat el llistat de preguntes, els alumnes i les alumnes comprovaran que per mitjà de preguntes han sigut capaços de comprendre el tema que es va proposar.

4. Avaluació

✓ El tutor o la tutora haurà de comprovar si l'alumnat del seu grup és capaç de formular preguntes que s'ajusten als temes proposats.

5. Materials

Els textos, temes, llibres, etc., que puguen utilitzar-se en esta unitat seran seleccionats pel tutor o la tutora entre aquells pels quals l'alumnat ha mostrat interès.

L'aprenentatge suposa un procés continu. És necessari que el que es deprén tinga sentit, funcionalitat; en suma, que siga significatiu per a qui l'adquirix. Per a això, els processos d'aprenentatge en l'alumnat, requerixen que este siga capaç d'usar tècniques i estratègies adequades, eficaços i polivalents en totes les àrees del coneixement.

Mapes conceptuais

Una de les tècniques d'aprenentatge és la dels mapes conceptuais, ideada per Novak per a posar en pràctica el model d'aprenentatge significatiu d'Ausubel.

Esta tècnica servix tant per a la comprensió d'aquells coneixements que l'alumnat ha de dependre, com per a relacionar-los entre si o amb els que ja posseix. L'exercici d'elaboració de mapes conceptuais fomenta la reflexió, l'esperit crític i la creativitat.

Encara que la tutoria pot ajudar a l'aprenentatge de la tècnica de mapes conceptuais, esta tècnica pot utilitzar-se en les diferents àrees i matèries del currículum.

La finalitat de la unitat és explicar de forma breu en què consistix esta tècnica i com poder-la traslladar a qualsevol tipus de coneixement.

Igual que altres tècniques d'aprenentatge de l'alumnat, és convenient iniciar la seua adquisició com més prompte millor. Esta unitat es pot desenrotllar en el primer trimestre de segon d'educació secundària obligatòria.

1. Objectius

- ✓ Adquirir la tècnica de mapes conceptuals com un instrument eficaç de comprensió i memorització.
- ✓ Aplicar la tècnica en la tutoria.

2. Continguts

- 📁 Mapes conceptuals.

3. Desenrotllament

- * Elaboració de mapes conceptuals segons Novak.

Per a Novak, l'elaboració d'un mapa conceptual és una tècnica destinada a posar de manifest conceptes i proposicions. Abans d'iniciar els alumnes i les alumnes en l'ús d'esta tècnica és necessari establir algunes consideracions:

a) Hi ha diferents tipus de conceptes, uns més inclusius (extensius) que altres (comprensius). Per exemple, *home* és més extensiu que *uropeu*. Els mapes han d'expressar un orde en què els conceptes més inclusius figuren en la part superior. Els conceptes situats al mateix nivell han d'anar a una mateixa altura.

b) A partir d'un concepte clau, el de major inclusivitat possible, es desprenen els conceptes subordinats. El concepte de major nivell estarà col·locat en la part superior del mapa, i inclús escrit amb lletres ressaltades.

c) A mesura que es descendix en la lectura del mapa augmenta el nivell de concreció del concepte.

d) Els diferents conceptes estan units per mitjà de paraules d'enllaç, generalment verbs. La lectura de dos o més conceptes i les seues paraules d'enllaç constitueixen, segons Novak, les proposicions, és a dir, frases amb un significat determinat.

e) Estes vinculacions poden anar en distintes direccions, de tal manera que un concepte subordinat pot estar unit, tant a un o més conceptes supraordenat, com de la mateixa jerarquia, donant lloc així a enllaços creuats. Novak afirma que la major aportació de l'estudiant en la construcció del coneixement està en la seua capacitat d'establir connexions creuades, donant lloc a proposicions de segon o tercer orde.

- * Els mapes conceptuals tenen diverses utilitats:

- a) Establir relacions entre les parts d'un tema.
- b) Detectar les idees prèvies que posseix cada un dels alumnes sobre un determinat contingut.
- c) Dibuixar la informació dels textos que llig i decidir si el mapa conté tota la informació del text llegit o afegir nous conceptes que ja posseïa; així com classificar en el seu lloc corresponent els coneixements que ja tenia, els que està deprenent i els que en un futur podrà deprendre.
- d) Organitzar tot el que s'he després en una unitat o tema.
- e) Facilitar la millora de la memòria.
- f) Adquirir un coneixement del coneixement, sabent quin instrument utilitzar per a deprendre els processos implicats en això (organitzar, classificar, ordenar conceptes i establir relacions, associar, reestructurar, elaborar).
- g) Negociar significats a través de la posada en comú, l'intercanvi i la discussió en grup.

Es planteja a continuació dos qüestions: com ha d'iniciar-se en els alumnes el dibuix d'un mapa conceptual?, i com ha de motivar-se els estudiants per a la utilització de la tècnica? És necessari tindre en compte que el material que es presente ha de ser potencialment significatiu al grau de desenvolupament de l'alumnat.

Ja que l'inici de la construcció d'un mapa conceptual ha de partir dels coneixements previs de l'alumnat, es pot optar entre:

- presentar a l'alumne o l'alumna el concepte que tractem d'analitzar fent que treballi amb els conceptes que ell crega convenient.
- presentar-li una llista amb els conceptes més importants sobre un tema perquè elabore amb ells el seu mapa conceptual.

Igual que cada alumne o alumna fa propi el coneixement, cada mapa conceptual és únic, és a dir, no hi ha dos mapes conceptuais idèntics. Tenint en compte esta premissa, els mapes conceptuais constitueixen una expressió d'una postura relativista, subjectiva i per tant individualista.

A manera de resum, podem dir que un mapa conceptual és una ferramenta de treball per a afavorir l'aprenentatge significatiu, al mateix temps que permet observar les maneres de pensar de l'alumnat.

4. Avaluació

- ✓ Es valorarà la participació de cada alumne i alumna en la confecció del mapa conceptual que es proposa en la tutoria.

5. Materials

Guia per a elaborar un mapa conceptual.
Exemple de mapa conceptual.

GUIA PER A L'ELABORACIÓ D'UN MAPA CONCEPTUAL

1. Triar uns paràgrafs d'un text, fent que els alumnes i les alumnes el lli- gen i que cada un seleccione aquells conceptes (referits a fets, objectes, qualitats, etc.) que consideren més importants i necessaris per a entendre el significat del text.

2. Preparar amb el grup una llista amb els conceptes seleccionats, esta- blint quin és considerat més important; és a dir, la idea més inclusiva.

3. Reordenar la llista anterior, col·locant el concepte més inclusiu al principi. A continuació, escriure la resta de conceptes, ordenats de major a menor generalitat o inclusivitat. L'alumnat pot discrepar en l'orde, perquè les diferències en l'orde dels conceptes ajuda a comprendre que esta tèc- nica permet mostrar distintes representacions.

4. A partir d'ara, pot iniciar-se el procés d'elaboració d'un mapa con- ceptual a partir de la llista ordenada verticalment, de major a menor jerar- quia. Els conceptes es tancaran en ovals de major a menor dimensió segons la seua jerarquia. Els conceptes situats al mateix nivell aniran a una matei- xa altura, expressats amb noms, adjectius o pronoms.

5. Els diferents conceptes s'uniran per mitjà de línies escrivint sobre elles les paraules-enllaç, generalment verbs, que definiran les relacions entre ells. La proposició formada explicarà el significat de la relació.

6. Un mapa conceptual es representa com un entramat de línies que s'u- nixen en distints punts utilitzant dos elements gràfics: l'el·lipse o oval i la línia. Els conceptes es col·loquen dins de l'el·lipse; les paraules enllaç s'es- criuen sobre o al costat de la línia que unix els conceptes.

7. Si es desitgen incloure exemples, estos hauran de ser integrats al fina- litzar el mapa, en la part inferior.

8. Finalitzat el mapa conceptual, pot reconstruir-se si no satisfà les necessitats o si alguns conceptes no estan ben ubicats.

9. De la mateixa manera, el professor o la professora recordarà que no hi ha una sola manera d'elaborar o organitzar un mapa conceptual.

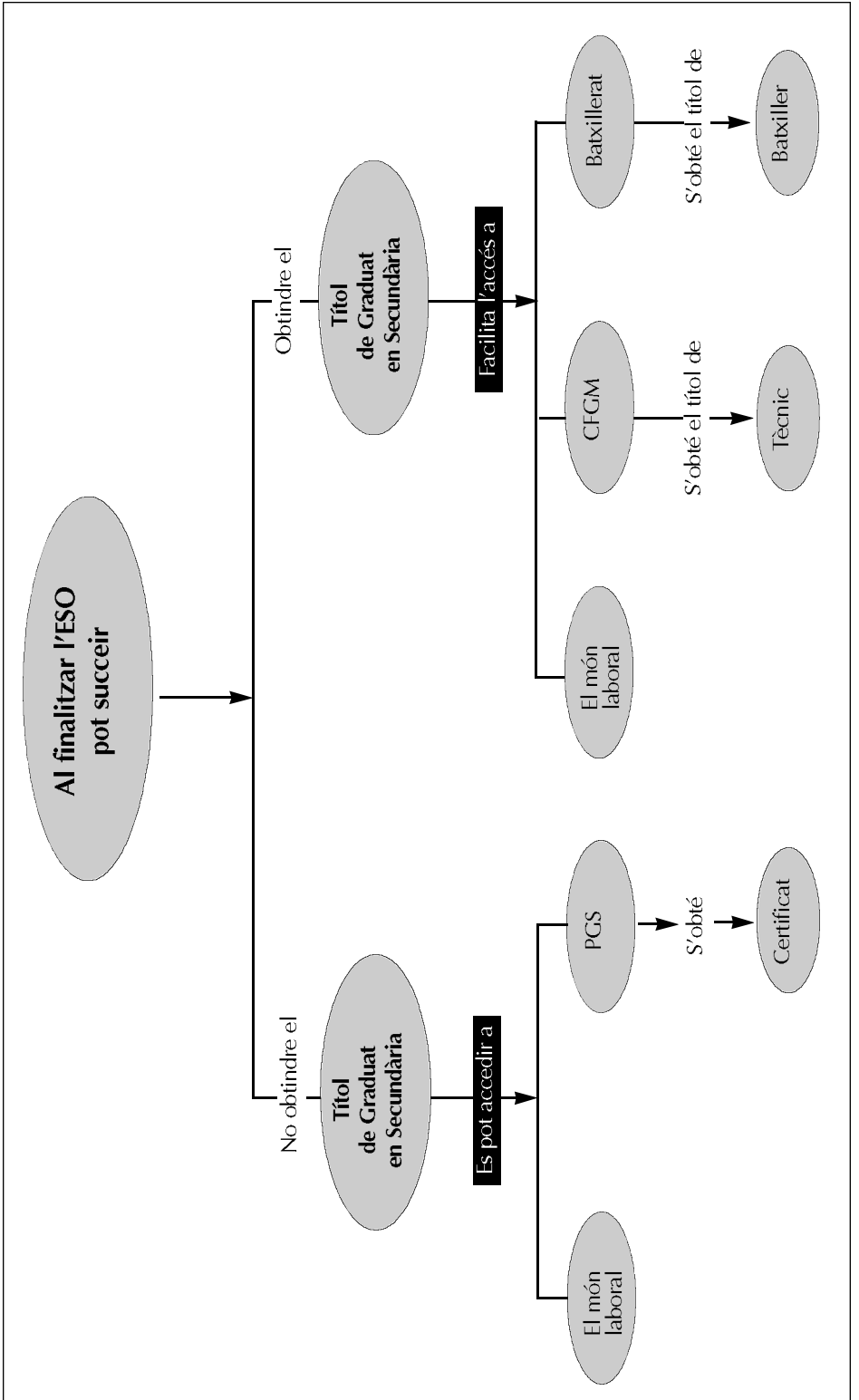
10. Negociar significats, a través de la posada en comú, l'intercanvi i la discussió amb el professorat i la resta del grup.

EXEMPLE DE MAPA CONCEPTUAL

Per a facilitar tant la comprensió com la realització de la tècnica de mapes conceptuals, és recomanable que l'alumnat construisca els seus mapes conceptuals sobre les idees més importants dels seus passatemps favorits, l'esport, la música, la literatura o tot allò que els interesse especialment.

Una vegada adquirida la tècnica per part de l'alumnat, pot plantejar-se la seua aplicació en algun dels temes arreplegats en la programació de la tutoria.

A continuació es presenta un exemple de mapa conceptual d'esta índole referit a les opcions al finalitzar l'educació secundària obligatòria.

VIII

Orientació de l'alumnat

L'oferta d'estudis és cada dia més nombrosa i variada. Esta riquesa en l'oferta suposa un enorme avantatge per a la formació, però també una evident complexitat respecte de l'elecció.

Triar sempre suposa una tasca compromesa i difícil. En este cas, triar entre itineraris en estudis o la inserció laboral té com a contrapartida assumir certs riscos i acceptar les conseqüències que sobre el seu futur pogueren tindre. Per això, esta elecció ha de partir d'una informació clara i suficient, i requerix l'esforç personal adequat.

Els alumnes i les alumnes necessiten una informació sobre les distintes alternatives educatives i professionals que li oferixen els centres docents i les empreses del seu entorn, per a poder afrontar el seu procés de presa de decisions. Esta informació ha de ser el més precisa, actual i objectiva possible. Per això es proposa la utilització de la *Guia d'estudis Informa't*, editada per la Conselleria de Cultura i Educació.

Guia Informa't

Es pretén, per tant, orientar l'alumnat en els aspectes acadèmics i professionals, recorrent per a això al coneixement de les opcions educatives per al futur.

Les decisions que es prenen al llarg de la vida repercutixen sobre el rumb que pren, d'ací la seua importància. Quan un alumne o una alumna ha de prendre una decisió al finalitzar la seua ensenyança obligatòria es troba en una situació compromesa, ja que no té elements suficients per a prendre decisions que afecten el seu futur acadèmic o professional.

Esta unitat suposa un primer contacte de l'alumnat de l'ESO amb el seu futur acadèmic i professional, que haurà de complementar-se amb futures accions orientadores. A partir d'ella l'alumne o l'alumna pren contacte amb les opcions educatives que podrà triar quan finalitze els seus estudis bàsics.

Conèixer les opcions acadèmiques i professionals que s'ofereix en esta unitat, junt amb el coneixement de si mateix, constitueixen els dos elements imprescindibles per a la presa de decisions.

Esta unitat es pot desenrotllar en qualsevol curs de l'educació secundària obligatòria, si bé s'ha dissenyat per a segon i a realitzar en el segon trimestre, amb una duració de dos sessions.

1. Objectius

- ✓ Posar a disposició de l'alumnat informació sobre les distintes alternatives educatives i professionals.
- ✓ Facilitar estratègies de busca d'informació (localització, selecció i ús d'informació), de tal manera que quan es necessite la informació se sàpia on i com es pot obtenir.
- ✓ Analitzar, seleccionar i valorar de forma crítica, a partir de la *Guia d'Estudis Informa't*, informació rellevant sobre cada una de les possibilitats formatives -formació professional, batxillerat, programes de garantia social- que es presenten a l'alumnat quan acaba l'ESO.
- ✓ Conèixer de manera global com està organitzat el sistema educatiu de la nostra Comunitat Autònoma, els seus diferents itineraris i principals característiques, saber orientar-se en ell a curt i mitjà termini i ser conscient de les diferents connexions amb el món del treball.
- ✓ Promoure que les preses de decisions es realitzen de forma fonamentada, responsable i autònoma.

2. Continguts

 Estudis i professions al finalitzar l'escolaritat obligatòria. Capítols de la *Guia d'Estudis Informa't* referits a batxillerats, cicles formatius de grau mitjà, ensenyances de règim especial, ensenyances no reglades i altres estudis. Desplegables de la *Guia Informa't* sobre estos estudis.

3. Desenrotllament

Primera sessió

Primera part, d'uns 10 minuts aproximadament, es dedica a la introducció.

Es pot començar la sessió plantejant alguns interrogants en relació a certs aspectes dels temes sobre els quals es va a procurar treballar com: quines són les possibilitats acadèmiques que presenten els alumnes al finalitzar l'ESO?

Segona part, d'uns 50 minuts aproximadament, per a l'aclariment del tema i l'esquema base.

Organitzar l'alumnat en tres grups i adjudicar un tema a cada grup: iniciació professional, formació professional i batxillerat. Aportar com a material de consulta la *Guia d'Estudis Informa't*, per a una posterior

exposició a la resta del grup.

- * Què fa falta tindre per a fer eixa opció?
- * Cal tindre el títol de Graduat en Educació Secundària?
- * Té diverses opcions o modalitats?
- * S'estudien matèries o mòduls?
- * Cal fer pràctiques?
- * On es fan?
- * On m'he d'informar?
- * Quins avantatges té?
- * Quines dificultats planteja?
- * Fa falta un contracte?
- * És necessari anar tots els dies?
- * Altres.

Segona sessió

La totalitat de la sessió es dedicarà a fer que cada un dels grups expose el tema que els ha sigut adjudicat, perquè a partir d'ell puguem comentar a la resta de les companyes i companys tots els aspectes que els pareguen d'importància i prendre decisions en els cursos següents.

És oportú subratllar que les tres opcions són igualment vàlides en tant que responen a interessos i necessitats personals diferents.

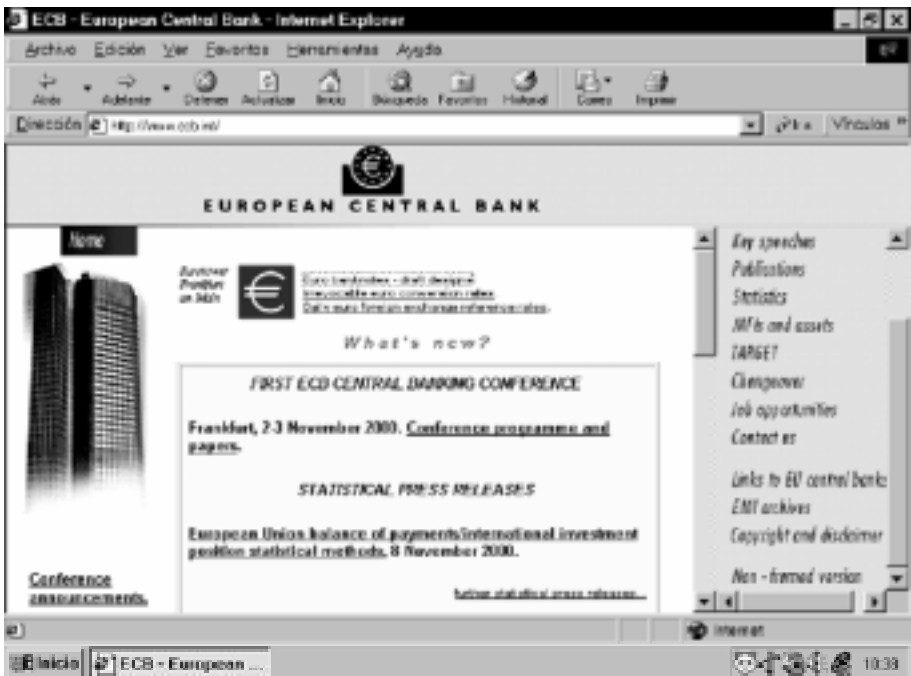
4. Avaluació

- ✓ Es valorarà si els alumnes de cada grup són capaços d'extraure aquella informació rellevant, d'acord amb les qüestions que se suggerixen.
- ✓ Davant de qualsevol qüestió que plantege el professor, relativa a les opcions que es tenen al finalitzar l'ESO, l'alumne o l'alumna haurà de donar una resposta aproximada a una realitat.
- ✓ L'alumne o l'alumna ha de ser capaç d'establir relacions entre les diverses opcions educatives i laborals.

5. Materials

Guia d'estudis Informa't, llibre editat per la Conselleria de Cultura i Educació, i en Internet www.cult.gva.es

També és possible accedir directament a la pàgina del Banc Central Europeu: <http://www.ecb.int> on es pot trobar tota la informació rellevant per a esta activitat.

4. Avaluació

✓ L'alumnat del grup haurà de ser capaç tant de seleccionar la informació, com d'organitzar-la i estructurar-la per a presentar-la adequadament a la resta dels alumnes.

5. Materials

✓ Accés a Internet.

5. Materials

Accés a Internet.

Pàgina de la Unió Europea.

